

De Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivs 2.5 Licentie is van toepassing op dit werk. Ga naar <http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/2.5/> of stuur een brief naar Creative Commons, 559 Nathan Abbott Way, Stanford, Californië 94305, VS om deze licentie te bekijken.

INHOUDSOPGAVE		Pag.
VOORWOORD		4
DEEL I / THEORETISCH KADER		
1. Internet & het publiek domein		6
1.1.	Inleiding	6
1.2.	Van koffiehuisen naar cybercafe's	9
1.3.	Publiek domein 2.0: een online herstel?	15
1.4.	Conclusie	22
1.5.	Methode	24
1.5.1	Onderzoeksvragen	24
1.5.2	Digitale Pioniers & Nederland Kennisland	25
1.5.3	Beschrijving Digitale Pioniers projecten	27
1.5.4	Beperkingen praktijkanalyse	30
DEEL II / ANALYSE PRAKTIJK		
2. Deelname		32
3. Interactiviteit		36
4. Effectiviteit		40
5. Conclusie		45
<i>Literatuur</i>		47
<i>Bijlagen</i>		51

VOORWOORD

Dit is mijn masterthesis, het slotstuk van mijn master Nieuwe Media & Digitale Cultuur aan de Universiteit Utrecht. Het is een logische afsluiting van mijn studietijd. Deze begon met de bachelor Toegepaste Communicatie Wetenschap in Enschede. Hier leerde ik over de verschillende dimensies en mogelijkheden van communicatie. Het samenspel van cultuur en media kregen daarbij altijd mijn volle aandacht. Een individuele minor in Zuid Australië bevestigde deze voorliefde en de keuze voor een specialisatie was dan ook snel gemaakt.

De periode waarin ik deze masterthesis geschreven heb was een speciale tijd. Ik heb veel mensen uit het werkveld leren kennen dankzij mijn stage bij Nederland Kennisland. Zij hebben mij kennis laten maken met de praktijk van nieuwe media en het publiek domein. Daarvoor wil ik speciaal mijn stagebegeleider Syb Groeneveld bedanken. Ook gaat mijn dank uit naar docentbegeleider Thomas Poell van de Universiteit Utrecht. Hij adviseerde en hield mij scherp tijdens mijn afstudeerperiode. Verder wil ik iedereen bedanken die mijn afstudeerperiode tot een aangename periode gemaakt heeft. Ik zal er met een plezierig gevoel aan terug denken.

Jan Willem Hoogstraten

DEEL I / THEORETISCH KADER

“The notion of a ‘public sphere’, where exchanges of views can lead to a viable consensus, is an ideal that has not been attained, owing to the separation of the public from the media: we are conceived of more as consumers than as citizens. However, that does not mean this will always be the case.” (Lacey 222)

1. Internet & het publiek domein

1.1 Inleiding

“The history of the internet is a history of dreams, creative liberty and inventions that made the internet what it is today: a worldwide network of computers, but especially of people, ideas and information.” (Steenhoven e.a. 6)

Een open internet is voor het functioneren van de informatiesamenleving van groot belang. Maar ook andersom is een open internet afhankelijk van de (wereld)samenleving die er vorm aan geeft. Het net wordt vaak gezien als de technologie van de nieuwe democratie. Informatievoorziening lijkt nog nooit zo open en democratisch te zijn geweest als nu. Snelheid, kwantiteit en toegankelijkheid zijn eigenschappen van het internet die bijdragen aan dit beeld. Maar voor een wezenlijke bijdrage aan het functioneren van een democratische samenleving is er maatschappelijk kwalitatieve en pluriforme content nodig. Het functioneren van de samenleving en democratie staat of valt met maatschappelijke informatievoorziening. Het publiek domein is daarbij dé plek voor onafhankelijke informatievoorziening en politiekdebat (Habermas 27; Bollier 2). In deze thesis worden de mogelijkheden en beperkingen van een online publiek domein behandeld.

Informatievoorziening en communicatie zijn in de loop der tijd steeds gemedieerder geworden. Een breed scala aan media, van de krant en radio tot het internet, geven vorm aan de verspreiding van informatie en communicatie met individuen of groepen. De toegang tot informatie staat in de Westerse wereld gelijk aan toegang tot macht. Er wordt in dit verband ook wel gesproken van een ‘Informatie Revolutie’ die tot een nieuwe fundamentele transformatie van onze samenleving leidt (de Mul 52). Door het vermogen van het internet om

“The bourgeois public sphere may be conceived above all as the sphere of private people come together as a public; they soon claimed the public sphere regulated from above against the public authorities themselves, to engage them in a debate over the general rules governing relations in the basically privatized but publicly relevant sphere of commodity exchange and social labor. The medium of this political confrontation was peculiar and without historical precedent: people’s public use of their reason (öffentliches Raisonement).” (Habermas 27)

informatie snel en goedkoop te verspreiden hebben velen de technologie bestempeld als hét instrument van de nieuwe democratie. Nieuwe informatietechnologieën, zoals het internet, hebben invloed op de dynamiek, de vorm en de inhoud van het publiek domein.

De definitie en rol van het publiek domein op het internet worden echter vooral vanuit traditionele opvattingen over de (wereld)samenleving benaderd. Zo plaatst Habermas het concept van de publieke sfeer in de context van de oude

natuurlijke gemeenschappen en eenzijdige communicatiemiddelen. De wereld is inmiddels drastisch veranderd. Om te begrijpen wat de betekenis van de publieke sfeer op internet is moeten we op een andere manier daarover gaan denken. Voor een netwerksamenleving waar informatie- en communicatienetwerken macht en cultuur produceren lijkt een herdefinitie van het publiek domein op zijn plaats.

In theorie is het fysieke publiek domein datgene dat openbaar en toegankelijk is, maar in een virtueel domein waar alles openbaar en toegankelijk lijkt te zijn is deze omschrijving misleidend. 'Openbaarheid' of 'publiek toegankelijk' betekenen op het internet, waar de commerciële belangen vaak onzichtbaar zijn, iets anders dan in het traditionele publiek domein. Zo dient er ten eerst vrije beschikking te zijn tot een op internet aangesloten computer. Voorlopig is dit zelfs in Westerse of Eerste Wereld landen nog lang niet vanzelfsprekend. Ten tweede worden de meeste gratis fora, blogs en nieuwssites voor virtuele gemeenschappen gefaciliteerd door commerciële partijen. Dit doet af aan het onafhankelijke karakter van de aangeboden informatie of dienst. De grenzen tussen publieke en private belangen zijn niet altijd duidelijk aanwezig. Internet-optimist Howard Rheingold vat in zijn boek *The Virtual Community* de situatie kernachtig samen: "*Virtual communities could help citizens revitalize democracy, or they could be luring us into an attractively packaged substitute for democratic discourse.*" (276)

In de context van een nieuwe democratie, burgermedezeggenschap en meningvorming worden nieuwe media vaak met een zeker optimisme begroet. Er komt ook steeds meer onderzoek naar de maatschappelijke potentie van nieuwe media. Zo houden verscheidene auteurs en media-instituten zich bezig met de problematiek en de potentie van een publiek domein op internet. Ook in Nederland waar nieuwe media-instituten zoals V2, Waag Society, Networkcultures, VPRO en Kennisland¹ projecten initiëren of ondersteunen die ons gezamenlijk cultureel en intellectueel verleden aanvullen. Ze organiseren openbare en toegankelijke plekken - zowel fysiek als virtueel - en optimaliseren condities voor democratische meningsvorming en innovatie. Met behulp van onder andere het internet proberen zij het digitale publiek domein gestalte te geven. Terwijl het publiek domein een immense en vrijwel onbeheersbare plek is proberen deze instituten hun bijdrage te leveren aan de vorm en het functioneren ervan.

Voor dit onderzoek is dan ook de volgende vraag onderzocht:

"Hoe spelen nieuwe media-instituten een rol bij de vorming en het functioneren van het publiek domein op het internet?"

¹ Meer informatie over deze instellingen is te vinden op: www.v2.nl, www.waag.nl, www.networkcultures.org, www.vpro.nl & www.kennisland.nl

Voor dit soort instellingen is het in de context van nieuwe media van belang om tot een beter begrip van het publiek domein te komen. De herdefiniëring in het theoretische gedeelte van deze thesis zal ook in de praktijkanalyse centraal staan. Voor de beantwoording van de onderzoeksvraag is zowel gebruik gemaakt van theoretische beschouwingen als van een praktijkstudie. In de theoretische beschouwing van deze thesis komen we tot een herdefinitie van het publiek domein die rekening houdt met de eigenschappen van de hedendaagse samenleving (§1.2). Na deze herformulering wordt het publiek domein geplaatst in het nieuwe media discours (§1.3). Hierin wordt beschreven wat de problematiek en de potentie is van nieuwe informatietechnologieën voor het bestaan van een gezond publiek domein in digitale vorm. Hieruit volgen elementen en functies die een online publiek domein kan hebben (§1.4). In §1.5 wordt het belang van onderzoek naar de problematiek en de opzet van de praktijkanalyse beschreven. De praktijkstudie heeft plaats gevonden bij Digitale Pioniers, een stimuleringsregeling voor vernieuwende internetinitiatieven die bijdragen aan participatie, meningsvorming en informatie-uitwisseling in het publieke domein (§1.5.2). In §1.5.3 worden verschillende DP projecten beschreven die onderzocht zijn. In het tweede gedeelte van deze thesis vindt de praktijkanalyse plaats. Aan de hand van praktijkvoorbeelden worden drie onderzoeksvragen behandeld. Afsluitend vindt er een conclusie en discussie plaats over de bevindingen in de theorie en praktijk.

1.2 Van koffiehuisen naar cybercafé's

Dat het internet een grote invloed heeft op ons dagelijks leven en zijn weerslag heeft op de economie, cultuur en politiek wordt algemeen aangenomen. Over de aard en omvang van deze invloed zijn wetenschappers, economen, bestuurders en burgers het echter nog niet eens. De grote onenigheid over vraagstukken, die betrekking hebben op nieuwe media en samenleving, komt door de verschillende invalshoeken die theoretici kiezen en de snelheid waarmee transformaties plaatsvinden. *“The speed of transition has made it difficult for scholarly research to follow the pace of change with an adequate supply of empirical studies on the whys and wherefores of the Internet-based economy and society.”* (Castells 3) Ontwikkelingen in de technologie hebben gezorgd voor een veranderd wereldbeeld. Internetgebruikers kunnen immers via internet zich snel en goedkoop informeren én uiten over uiteenlopende zaken. Het internet wordt door velen beschouwd als dé technologie van de nieuwe democratie. Tegelijkertijd is er op ‘het net’ een vervaging van de grenzen tussen publieke en private belangen, want ook commerciële partijen zien de netwerktechnologie als een mogelijkheid om rendementen te verhogen.

Wat is nu het publiek domein en waar kunnen we dit begrip plaatsen in de context van een netwerkmaatschappij? In deze thesis wordt met publiek domein die plekken bedoeld waar onafhankelijke informatievoorziening en een kritisch rationeel debat plaatsvindt. Het debat behandelt zaken die gerelateerd zijn aan het algemeen publiekbelang. Het publiek domein zorgt voor maatschappelijke goederen die niet door de staat of de markt geleverd worden. Daarmee heeft het een productieve functie, maar is het tevens een maatschappelijk bindmiddel. Het publiek domein is hier gelijk aan publieke sfeer. Dit begrip werd voor het eerst geïntroduceerd door Jürgen Habermas in zijn boek *The Structural Transformation of the Public Sphere*². Hierin beschrijft hij de problemen in de relatie tussen staat en *civil society*, de impact van media en de veranderende betekenis van democratie. Voor het maken van een herdefinitie dienen we eerst in te zien wat de geschiedenis en de traditionele opvattingen van de publieke sfeer zijn. Vervolgens worden de kenmerken van onze huidige (netwerk)samenleving behandeld, zodat we de nieuwe publieke sfeer in haar context kunnen plaatsen.

De opkomst en neergang van de publieke sfeer

Het ontstaan van de publieke sfeer wordt verbonden aan de opkomst van het handelskapitalisme in de 16^e eeuw. Doordat burgers een eigen geld- en informatiestroom creëerden ontstond er een nieuwe, bezittende klasse die min of meer onafhankelijk werd van het feodale systeem. De bourgeoisie verenigde zich om het beleid van de gezaghebbende te bekritisieren. Later vonden de discussies volgens Habermas voornamelijk plaats in koffiehuisen

² Dit werk verscheen voor het eerst in 1962 onder de titel *Strukturwandel der Öffentlichkeit*

en salons, waar onafhankelijke privé-personen elkaar op gelijke voet ontmoetten. De basis van de discussies werd hierbij gevormd door de opkomende media die de burgers informeerden. Burgers konden zich steeds beter informeren vanwege het verbeterde onderwijs, het afnemende analfabetisme en het gebruik van de drukpers. Private personen maakten steeds meer gebruik van publiciteit via de media. Hoewel de toename van participatie de kwaliteit van een rationeel-kritisch debat deed afnemen, zorgde dit anderzijds voor een hogere democratische representativiteit.

“The public sphere and democracy were born at the same time, from the same sources. Now that the public sphere, cut off from its roots, seems to be dying, democracy is in danger, too.”

(Rheingold 283)

Media hebben dus altijd een belangrijke rol gespeeld in het ‘voeden’ van het publieke debat. Maar waar voorheen de (journalistieke) media het rationeel-kritisch debat ‘slechts’ medieerden, wordt volgens Habermas tegenwoordig dit redeneerproces door de (massa)media gevormd:

“[...]the mass media have on the one hand attained an incomparably greater range and effectiveness - the sphere of the public realm itself has expanded correspondingly. On the other hand they have been moved ever further out of this sphere and reentered the once private sphere of commodity exchange. The more their effectiveness in terms of publicity increased, the more they became accessible to the pressure of certain private interests, whether individual or collective. Whereas formerly the press was able to limit itself to the transmission and amplification of the rational-critical debate of private people assembled into a public, now conversely this debate gets shaped by the mass media to begin with.” (Habermas 188)

De massamedia lijken dus minder gebruikt te worden als spreekbuis van de publieke opinie of om een rationeel-kritisch debat te onderhouden. Er is een schijnopenbaarheid ontstaan doordat het bedrijfsleven en overheid de publieke opinie middels media proberen te beïnvloeden. “*The world fashioned by the mass media is a public sphere in appearance only.*” (Habermas 171) Thompson merkt echter in *The Media and Modernity* op dat de ontvangers van media geen passieve consumenten zijn of makkelijk gemanipuleerd kunnen worden door mediatechnieken (74). Hoewel er in de *The Structural Transformation of The Public Sphere* van Habermas veel aandacht is voor de rol van media (het wordt beschouwd als een integraal onderdeel van de moderne democratie), is de wijze waarop ontvangers met mediacontent

omgaan erg onderbelicht. In het kader van de discussie over representatieve democratie stelt Thompson dat media juist een rol kunnen spelen in het doorgeven van debatten. Dit zorgt voor een transformatie van alleen fysieke publiekheid naar een samenspel met gemedieerde publiekheid. Er kan sprake zijn van gemedieerde publiekheid zolang iedere groep uit *civil society* in de media gerepresenteerd wordt (Thompson 235-65). In plaats van andere vormen van publiekelijkheid te verwaarlozen kunnen we ze dus gebruiken als instrument. In de huidige complexe multiculturele en mondiale samenleving is gemedieerde communicatie onmisbaar geworden voor de wijze waarop *civil society* zich informeert en uitspreekt over zaken van publiek belang. Echter houden Habermas en Thompson beide vast aan het idee van natuurlijke gemeenschappen. Met de opkomst van de netwerksamenleving en globalisering zijn gemeenschappen echter drastisch veranderd. We zullen nog dieper ingaan op de punten van kritiek op het traditionele model van de publieke sfeer. Voordat het concept in de context van het internet geplaatst kan worden zal er een herdefinitie plaats moeten vinden.

Theoretisch ideaal versus realiteit

Habermas idealiseert de publieke sfeer met zijn veronderstelling dat in de koffiehuisen en salons sprake was van een eerlijk, rationeel-kritisch debat. De vroege publieke sferen bestonden voornamelijk uit “*narrow segments of the European population, mainly educated, propertied men, and they conducted a discourse not only exclusive of other but prejudicial to the interest of those excluded.*” (Calhoun 3) In de praktijk waren de koffiehuisen zeker geen democratische vrijplaatsen. Hoewel deze ontmoetingsplekken open waren, kwamen er namelijk alleen mannen die behoorden tot een intellectuele of bezittende elite. Saamhorigheid en representativiteit blijven dan beperkt tot een kleine, besloten groep. Ook Van den Boomen plaatst kritische kanttekeningen bij deze ‘derde plaatsen’³ waar saamhorigheid niet zelden de vorm van bekrompenheid, seksisme en xenofobie aanneemt (Leven 80). De ongedeelde publieke sfeer waarin iedereen hetzelfde leest, ziet en hoort en over hetzelfde praat is volgens Van Dijk altijd een mythe geweest van de oude massamedia en de hogere middenklasse die hen controleerde (Netwerken 16). Schudson gaat nog verder en stelt de vraag of er ooit een publieke sfeer bestaan heeft. Volgens hem was het publieke discours van de 19e eeuw geen voorbeeld van rationeel-kritisch communicatieve handeling. Het kwam bijvoorbeeld zelden voor dat in Amerika redacteuren van kranten een domein creëerden voor een politiekdebat (154).

Debatten over publieke zaken, die door burgers gevoerd worden, hebben zelden een directe invloed gehad op besluitvorming. Ze dragen desondanks wel bij aan de gezondheid van een representatieve democratie (Poster). Publieke sferen, al dan niet in de vorm van een café of dorps huis, zijn nodig als een maatschappelijk bindmiddel. Publieke debatten zijn een belangrijke graadmeter voor bestuurders en de economie. Daarnaast is het een geschikte manier om te kijken naar de geschiedenis van media en de relatie met politiek, cultuur,

³ Een concept van van Ray Oldenburgs uit de verhandeling *The Great Good Place*, 1989.

economie en maatschappij.

De netwerksamenleving en de fragmentatie van publiek en media

Het publiek waar Habermas en Thompson vanuit gingen is met de opkomst van de netwerksamenleving steeds meer gaan fragmenteren. Dit heeft gevolgen voor de wijze waarop we het publiek in het publiek domein moeten zien. Het ontstaan van een netwerksamenleving is onlosmakelijk verbonden met individualisering en het bestaan van een informatie-economie. In de informatie sector bestaan economische producten logischerwijs voornamelijk uit informatie-goederen. *“They are most easily distinguished by the fact that they can be stored in various media and when stored in electronic media, their cost of reproduction becomes negligibly low.”* (Kluitenberg 18) Individualisering zorgt ervoor dat mensen zelfbewuster worden en zich meer als individu dan als lid van een groep in de samenleving plaatsen. *“In onze individualiserende maatschappij moet het individu zich expliciet als eenheid positioneren in een alsmaar grootschaliger en complexer wordende wereld.”* (Van Dijk, Netwerken 3) De oud natuurlijke gemeenschappen waren gebaseerd op geografische afkomst en omgeving en een stevig sociaal milieu. *“Het private en het openbare vallen praktisch samen. Zo'n gemeenschap bestaat kortom uit een hecht netwerk van mensen, dingen en instituties binnen een begrensd geografisch gebied.”* (Van den Boomen hoofdstuk 3). Tegenwoordig organiseren individuen zich in toenemende mate in netwerken van gedeelde belangen of interesses. Met de opkomst van de netwerksamenleving is dus ‘het publiek’, als representant van de publieke opinie, gefragmenteerd geraakt. Het publiek verenigt zich in kleinere groepen rondom afzonderlijke onderwerpen die voor hen van belang zijn.

Ook organisaties en hun problemen zijn niet langer gebonden aan nationale grenzen en bestaan in mondiale en flexibele netwerken. In deze wereldwijde informatienetwerken staat macht steeds meer gelijk aan de controle van de economische, politieke en militaire informatiestromen (de Mul 52). Politieke problemen spelen zich in toenemende mate buiten de nationale grenzen af. Doordat de actoren zich in verschillende netwerken bevinden ontstaan er complexe problemen. In de nieuwe gefragmenteerde wereld is het daarom vaak onduidelijk ‘door wie’ en ‘waar’ politieke problemen ter discussie worden gesteld.

De nationale politiek is eigenlijk ontoereikend geworden om met deze problemen om te gaan. De representatieve democratie, de huidige relatievorm tussen overheid en burger, is aan erosie onderhevig door een gebrek aan betrokkenheid van burgers bij traditionele politieke processen. Dit wordt ook wel het ‘democratisch tekort’ genoemd (Frissen e.a. 44-5). Politieke problemen van ongelijkheid en onvrijheid zijn complexer geworden en hebben vaak een mondiaal karakter. Nationale representatieve democratieën zijn niet meer in staat om deze vraagstukken op te lossen, omdat deze bestuursvorm verbonden is met de geografische grenzen van de nationale staat. Aangezien de nieuwe politieke problemen zich niet enkel meer binnen de context van de nationale staat afspelen, heeft de representatieve democratie deels haar effectiviteit verloren.

Niet alleen het publiek raakt gefragmenteerd, ook media en het gebruik ervan versplintert. De traditionele massamedia veranderen en worden gesegmenteerde media, gericht op eigen doelgroepen (Van der Linde 49). Nieuwe media worden alsmaar interactiever en het gebruik ervan individueler. De digitale netwerktechnologieën hebben ervoor gezorgd dat er veel informatie snel en goedkoop te verkrijgen en te publiceren is. Zo hebben gebruikers steeds meer invloed op wat ze zien, lezen en horen:

“De media die een en dezelfde boodschap aan miljoenen mensen brengen, beleven hun laatste dagen. Iedereen kan van de elektronische informatienetwerken alles overal vandaan halen. Door kabels en satellieten hebben burgers beschikking over diverse bronnen uit de hele wereld. Geen enkel medium heeft een monopolie, de boodschap is gefragmenteerd. Mensen in bijvoorbeeld India en Hongkong kunnen kijken naar CNN en naar eigen films. Iedereen zoekt zijn eigen beelden. Het is niet een grote supermarkt waar iedereen hetzelfde koopt, maar het zijn diverse boetiekjes geïntegreerd in één supermarkt.” (Castells in Van der Linde 49)

De fragmentatie van publiek en media laat zien het theoretische model van Habermas niet te realiseren valt. Habermas vergelijkt het mediastrijdperk van de late twintigste eeuw met een in het verleden liggend tijdperk. De plaats van handeling is met de komst van elektronische communicatietechnologieën niet meer gebonden aan een gedeelde en fysieke plek (Thompson 75, 236). Maar ook Thompson houdt grotendeels vast aan de traditionele opvattingen over het publiek domein en gemeenschappen. Vandaag de dag zijn er vele nieuwe vormen van interactie, zichtbaarheid en nieuwe netwerken van informatieverspreiding ontstaan. Mensen kunnen met elkaar interacteren zonder elkaar in dezelfde tijd en ruimte te ontmoeten. Het is daarom nodig om het publiek domein te herdefiniëren en op zoek te gaan naar een definitie die om kan gaan met de eigenschappen van de nieuwe gefragmenteerde wereld.

Herdefinitie van het publiek domein

In de gefragmenteerde netwerksamenleving overstijgen problemen de lokale grenzen en zijn agenda's alsmaar individueler geworden. Hierdoor is het voor burgers onmogelijk om fysiek samen te komen en te debatteren. Plaats en tijd zijn daarom in het nieuwe publiek domein variabel. In *Expanding Dialogue* beschrijft Bohman onderdelen, die een hedendaags publiek domein dient te hebben. Het publiek domein dient volgens hem een forum te zijn waar burgers hun mening kunnen geven en waar anderen op kunnen reageren. Daarbij moeten participanten naar elkaar te luisteren om op elkaar te kunnen reageren. Echter, om een debat te voeren is het niet nodig om *realtime* op elkaar te reageren. Noch is het nodig om het debat één-op-één te voeren. Zo kan iemand bijvoorbeeld na het vergaren van informatie (=luisteren, debatteren, kijken etc.) zijn visie “opschrijven” zodat deze voor vele anderen op willekeurige

tijdstippen en locaties te “lezen” valt. Hiermee heeft de schrijver zijn mening gegeven waarop anderen, zonder de steller erbij aanwezig, kunnen reageren.

Het publiek domein hoeft niet de vorm te hebben van een fysieke locatie, zoals een koffiehuis. Een debat kan op meerdere manieren gevoerd worden dan alleen in een *face-to-face* situatie. Een vergelijkbare overigens reeds lang bestaande optie zijn de debatten in de literatuur. Een democratisch publiek domein dient een plek van vrijheid en gelijkheid te zijn in de zin van open communicatie. Bohman stelt de eis dat communicatie voor een oneindig publiek bedoeld moet zijn, omdat “[...] *any social exclusion undermines the existence of a public sphere.*” (134) Maar een boodschap zal alleen maar die burgers raken voor wie het relevant is. De discussie zal dan ook niet met iedereen plaats vinden. Eerder zullen er meerdere publieken of netwerken zijn die de uitkomst van het debat gaan bepalen.

Voor de herdefinitie van het publiek domein dienen we bovengenoemde opmerkingen in acht te nemen. Er is opgemerkt dat de nationale politiek in toenemende mate verweven raakt met problemen op wereldschaal. Door globalisering zijn ook maatschappelijke problemen in een mondiale context komen te staan. Hierdoor worden kwesties van algemeen belang alsmaar complexer en de besluitvorming vindt ver van de burgers plaats. Een publiek domein is dus allang niet meer de plek alleen voor locale of nationale kwesties. Daarnaast zien we dat natuurlijke gemeenschappen verdwijnen en plaats maken voor netwerken (sociale fragmentarisering). Daarmee is ook het publiek van de publieke sfeer gefragmenteerd geraakt. Het organiseert zich steeds meer in dynamische netwerken. Waar bij Thompson en Habermas sprake is van een natuurlijk en bijna homogeen publiek, wordt hier gepleit voor het idee van meerdere publieken. Deze vormen zich door gedeelde belangen en afzonderlijke issues. De geografische locatie en de nationale grenzen spelen daarbij een nadrukkelijk kleinere rol dan in de traditionele modellen van het publiek domein.

Het publiek domein kan haar democratische kracht behouden of zelfs versterken door met nieuwe vormen van zichtbaarheid en publiekheid te werken. Er zijn nieuwe vormen van communicatie nodig die aansluiten op het grensoverstijgende netwerkarakter van het nieuwe publiek domein. Nieuwe media bieden de mogelijkheid om te werken met nieuwe vormen van publiekheid. Het internet als een interactief *many-to-many* communicatiemedium, lijkt dé mogelijkheid te bieden om met de problemen van de gefragmenteerde wereld om te gaan. Op de democratische mogelijkheden en problemen zal in het volgende hoofdstuk worden ingegaan.

1.3 Publiek Domein 2.0: een online herstel?

“Societies change through conflict and are managed by politics. Since the Internet is becoming an essential medium of communication and organization in all realms of activity, it is obvious that social movements and the political process use, and will increasingly use, the Internet as well, making it a privileged tool for acting, informing, recruiting, organizing, dominating and counter-dominating.” (Castells 137)

Waar kunnen we nu het publiek domein plaatsen in een nieuwe media context? En wat zijn de mogelijkheden en problemen van een publiek domein op het internet? In de huidige informatiesamenleving spelen informatie- en communicatienetwerken een cruciale rol. Het inzetten van informatie- en communicatietechnologieën heeft invloed op de organisatiestructuren van de samenleving (Frissen & de Mul 19). Door de globalisering van politiek, economie, financiën en media zijn ook de onderwerpen van het publieke debat in een globale context komen te staan. Het internet, als mondiale netwerktechnologie, kan daarbij gebruikt worden als instrument om met deze veranderingen om te gaan. Uit praktijkonderzoeken moet blijken hoe het publiek effectief gebruik kan maken van het internet. In het vorige hoofdstuk is voor de context van een complexe netwerksamenleving een herdefinitie beschreven. Aan de hand van deze definitie wordt nu ingegaan op de beperkingen en het democratische potentieel van het internet als publiek domein.

Toegang en gebruik

Om te beginnen zijn er voor het bestaan van en de participatie in een digitaal publiek domein enkele fysieke vereisten. Voor toegang tot het internet dient men te beschikken over hardware met daarop geïnstalleerde software. Ook is er een verbinding met een internetprovider nodig. Het gebruik van een computer en het internet vereist daarnaast enige ervaring, evenals een ontwikkelde vaardigheid in lezen en schrijven. Voordat men überhaupt het internet zinvol kan gebruiken moet een gebruiker dus al over een omvangrijke dosis kennis beschikken. Uit onderzoek van Eurostat, uitgevoerd in 2005, blijkt dat de *digital divide* in Europa niet kleiner wordt. De kloof tussen internetgebruikers en niet-gebruikers wordt voornamelijk veroorzaakt door het verschil in opleiding, werkstatus, leeftijd en de urbanisatiegraad van de omgeving waarin men leeft. Het ontbreken van infrastructuur, computergeletterdheid, motivatie om ICT te gebruiken dragen volgens het onderzoek bij aan de grote kloof (Eurostat 1-5). Het zijn vooral de Westerse landen die samen met China, Japan en Zuid-Korea deel uit maken van 80% van het breedbandinternet-gebruik. Het bestaan van de *digital divide* is een serieus obstakel voor de realisatie van een publiek domein in digitale vorm. Het tackelen van dit probleem is lastig. Om toegang tot het internet universeel te maken en informatie te democratiseren, dient mediabeleid in landen gecombineerd te worden met andere beleid (met name educatie) (Sorj & Guedes 45-46).

Bereik, kwantiteit & kwaliteit

Ondanks het feit dat er sprake is van een *digital divide* heeft het internet een grotere reikwijdte dan welk medium dan ook. De kosten voor het verspreiden en vergaren van informatie zijn aanzienlijk gedaald met de komst van digitale media. *“In comparison with the past, the epistemic requirements for participating in large scale and potentially transnational communication are lessened, to such extent that it is widely available beyond élites in wealthy societies.”* (Bohnman 137)

Nieuwe media biedt de politiek een nieuw instrument aan. In de nieuwe gefragmenteerde wereld overstijgen politieke problemen steeds vaker nationale grenzen. Het wordt steeds lastiger voor de nationale politiek om met internationale kwesties om te gaan waar uiteenlopende actoren betrokken bij zijn. Snelle en inzichtelijke communicatie is nodig om informatie te vergaren en beslissingen te maken. Het internet maakt het mogelijk te communiceren (e-mail, chat, ip-phone) en te informeren (world wide web). Elektronische media maakt de toegang tot het publiek domein en de bijbehorende middelen democratischer. De toename van deelnemers resulteert echter in eerste aanleg kennelijk in een afname van de kwaliteit van het rationeel-kritische gehalte. Het wordt bovendien gemakkelijker om politiek relevante informatie, zoals tegenargumenten, te vermijden. Er wordt dus een beroep gedaan op de redactionele vaardigheden van de gebruiker.

Anonimiteit

Anonimiteit wordt vaak gezien als een bedreiging voor of ondermijning van de soevereiniteit. Maar anonimiteit hoeft geen problemen op te leveren voor een rationeel-kritisch debat. Het gaat tenslotte om de visie en de argumenten die deze visie bijstaan, deze moeten ten principale los staan van de persoon. Tegerlijkertijd verandert anonimiteit de verwachtingen van communicatie *“[...]by making speaker and audience not only indefinite but also indeterminate in its many-to-many form.”* (Bohnman 138) Door de computerinterface weten we vaak niet wie er aan het woord is en wie er luistert. Degenen die zich in een online debat willen mengen zullen echter toch op zoek moeten gaan naar die plekken op internet waar debat en informatievoorziening al plaatsvindt. Er dient onderzocht te worden of de anonimiteit van internetgebruikers al dan niet een negatieve invloed hebben op het functioneren van het publiek domein op internet.

Ruimte & tijd

De netwerksamenleving bestaat uit mensen met individuele agenda's en steeds minder gebonden zijn aan geografische grenzen. Een publiek domein in een elektronisch netwerk is dan ook niet gebonden aan tijd of ruimte. Door de globale scope van nieuwe media verandert de manier waarop maatschappelijke verbindingen worden aangegaan. Steeds meer activiteiten kunnen op verschillende niveaus worden uitgevoerd. Hierdoor is de natuurlijke logica van tradities, die altijd sterk aan plaats en lokale autoriteiten gebonden waren, op losse

schroeven komen te staan (Frissen e.a. 16). Er vindt een langzame maar sterke verandering in de geografische en politieke bepaling van het publiek domein. Door grensoverschrijdende informatietechnologieën is informatie en kennis globaal toegankelijk geworden. Daarmee heeft ook het functioneren van het publiek domein zich verplaatst van lokaal en nationaal naar transnationaal niveau.

“The national embeddedness of the public sphere and public opinion no longer goes unquestioned and the formation of public opinion increasingly takes place across national boundaries. A transnational if not global public sphere has emerged as a forum for political discussion and opinion formation.” (Boeder 11)

Hoewel Boeder voorbij gaat aan de eisen van gelijkheid en openheid, is de boodschap duidelijk: als we mogen spreken van een online publiek domein dan is het er één met een sterk mondiaal karakter. Daarin mag de invloed van globalisatie en mediaconcentratie duidelijk zijn. Er zal onderzocht moeten worden hoe de onafhankelijkheid van publieke initiatieven gewaarborgd kan worden. De globalisatie van media zorgt niet direct voor één en hetzelfde publiek domein, maar voor een differentiatie van dat domein in verscheidene lagen. Zo verandert het unitaire karakter van het publiek domein in een *mixture* van verschillende subdomeinen (Bohnman 139; Van Dijk Netwerkmaatschappij 16). Wellicht is het beter om te spreken van publieke netwerken of meerdere publieke sferen met elk hun eigen specifieke belangstelling.

Interactiviteit

In *The Media and Modernity* schrijft Thompson dat media non-dialogisch van aard zijn. Hiermee worden voornamelijk de traditionele elektronische massamedia (radio en televisie) mee bedoeld (245). In zulke media zijn de ontvangers alleen in staat om een boodschap te ontvangen, dan wel te negeren. Een journalist die een printartikel schrijft of een televisie producent, die een tv-programma produceert, heeft maar één manier waarmee hij de impact of populariteit kan meten: het aantal mensen dat de dienst ‘koopt’. Dit geeft echter geen evaluatieve informatie over de mening, de tegenargumenten of het genoegen van de ontvanger. Met de komst van interactieve media zoals het internet is dit echter drastisch veranderd. Het internet heeft de potentie om participatie uit te lokken. In *Does Internet Create Democracy?* beargumenteert Thornton dat *“journalists are beginning to be more responsive to their readers, some receiving dozens or more emails daily. This means they are forced to be more in touch with their needs and requirements.”* (37) Het is echter de vraag of de wensen en tegemoetkoming rationeel-kritisch van aard zijn in plaats van consumptief. Dit dient in de praktijk onderzocht te worden.

Door het samenkomen van verschillende bronnen en mensen worden nieuwe impulsen

gegeven aan bestaand, publiek en collectief debat en materiaal. “[...] *technology has empowered people to become active creators in their own right, and not just passive consumers.*” (Bollier 2) Wat dat betreft zorgen de toenemende interactieve onderdelen van elektronische netwerktechnologieën voor de verbetering van gemedieerde dialogen. Om de beschouwing van mediacontent rationeel-kritisch, in plaats van consumptief, te houden is er een zekere mate van een kritisch mediabewustzijn nodig. Dit bewustzijn, of mediawijsheid zoals de Raad voor Cultuur het specifiek noemt, moet ervoor zorgen dat burgers de regels en de gevolgen van gemedieerde communicatie op gebruikersniveau kunnen doorzien.

Beheer-op-achtergrond

Burgers ontmoeten elkaar steeds minder op economische en politiek onafhankelijke plekken. De implicatie die Habermas daar aan verbindt is echter overtrokken. Voorbeelden van hedendaags geprivatiseerde publieke plaatsen zijn: disco’s, festivals, theaters, pretparken. *“Je gaat er meestal individueel of in gezelschap van vrienden heen, en ze worden gerund en gedictieerd door een private onderneming.”* (Van den Boomen, Leven 81) Daarmee krijgt zulk soort samenzijn vaak een commerciële bijmaak. Een private onderneming faciliteert immers de ontmoetingplaats, stelt de regels van gedrag en handeling vast. De inhoud blijft echter afhankelijk van de bezoekers. Als we ons online begeven is het niet anders: netwerken, servers, cybercafe’s, fora of blogs worden aan het publiek aangeboden door private, meestal commerciële ondernemingen. Ook hier is niet het vrije woord of een kritisch debat het voornaamste doel maar consumptie van goederen en diensten.

De notie dat de commercialisering van media ervoor gezorgd heeft dat ze niet meer als een zuiver doorgeefluik fungeren, impliceert niet dat daarmee de democratische potentie van media verdwenen is. Als mogelijke oplossing pleit Thompson voor ‘gereguleerd pluralisme’ dat ervoor zorgt dat media-instituten onafhankelijk van de staat kunnen bestaan.

“It is the establishment of an institutional framework which would both accommodate and secure the existence of a plurality of independent media organizations. It is a principle which takes seriously the traditional liberal emphasis on the freedom of expression and on the importance of sustaining media institutions which are independent of state power.” (Thompson 240)

Daarnaast moeten restrictieve wetten ervoor zorgen dat de markt niet de diversiteit en pluraliteit aantast. Dit betekent ook dat er nieuwe kernen van symbolische macht buiten de netwerken van productie en handel van gevestigde instellingen ontstaan. Er ontstaat met andere woorden een grote institutionele ruimte waar plek is voor deze diversiteit. Het is te vergelijken met de publieke omroepen in Nederland. Een tegenvoorbeeld is het volledig commerciële en door bedrijven gedomineerde mediasysteem in de Verenigde Staten.

Hosting door commerciële partijen zorgt voor een sluimerende schijndemocratie op het

internet. Internetgebruikers zijn vaak niet bewust van de verschillende krachten die het internet aansturen. De internetter beweegt zich met behulp van muis, toetsenbord en beeldscherm snel door zeer verschillende sferen. Hierdoor kunnen individuele en algemene belangen door elkaar heen gaan lopen (Van Dijk Netwerkmatschappij; Frissen e.a.). Deze verstreming treedt vaak ongemerkt op omdat de grenzen tussen publiek en privaat op het internet vaak onzichtbaar zijn door de hypertextstructuur. De belangrijkste stuwende krachten achter het internet zijn volgens Van Dijk de eigenaren en huurders van private netwerken en de participanten in bijzondere openbare netwerken (Netwerkmatschappij 73). Veel gebruikers van bijvoorbeeld G-mail, een gratis e-mail dienst van de zoekmachine Google, weten niet dat hun e-mail door computers wordt gescanned en opgeslagen zodat er gerichte commerciële boodschappen kunnen worden toegevoegd. Ook de meer publiekelijke diensten zoals webfora kennen een latente en vaak commerciële beheerder. Er is dan sprake van een pseudo-publiek domein waarbij een *“commerciële eigenaar, een sponsor, een politieke partij of een [...] staatslichaam [...] een extra vinger in de pap heeft.”* (Van den Boomen hoofdstuk 8) Uit praktijkonderzoek moet blijken hoe deze beperking overstijgen kan worden.

Veel online gemeenschappen, die over van alles debatteren en dus ook over items algemeen belang, maken gebruik van commerciële hosting. Ze hebben dus als internetburger niet de volledige macht over wat er besproken kan worden. De hostingpartij kan besluiten om censuur toe te passen of toegang te beperken. Rheingold noemt de wijze waarop de basis van debat wordt veranderd door mediaconglomeraten *“paid fake discourse.”* (283) Dergelijke ingrepen worden ook wel *enclosure*⁴ genoemd en vinden plaats in chatboxen, webfora en andere netwerkplekken. Voor een publiek domein op het internet dienen er dus duidelijke afspraken te zijn over het ‘eigendom-op-achtergrond’. Dit kan bijvoorbeeld ingericht worden zoals bij open-source-software-gemeenschappen. In deze gemeenschappen zijn eigendom en gedragsregels door de gemeenschap zelf bepaald en gecontroleerd.

Desondanks hebben veel virtuele netwerkplekken wel degelijk de algemene sociale functie van een ‘echt’ publiek domein. Er vindt socialisatie en wetenschappelijke, culturele en sociale innovatie plaats. Deelnemers vinden er informatie en ondersteuning, zij ontlene

“What used to be a channel for authentic communication has become a channel for the updating of commercial desire.”
(Rheingold 286)

hun identiteit aan de gemeenschap en voeren discussies over publieke zaken (Castells 127; Van den Boomen, Leven). In geval van *enclosure* ‘verhuizen’ gebruikers vaak relatief gemakkelijk naar een nieuwe stek. Zo konden oud-gebruikers van De Digitale Stad⁵ met hun ervaring en kennis elders op het internet hun activiteiten voortzetten. Gemeenschappen

die gebruik maken van digitale technologieën zijn zeer dynamisch en flexibel ingesteld. Het geeft ze de mogelijkheid om snel te reageren op veranderende omstandigheden (Van den

⁴ Het begrip komt oorspronkelijk van het omheinen en in particulier bezit nemen van gemeenschappelijke woeste gronden door grootgrondbezitters tijdens de 15^e en 16^e eeuw in Engeland.

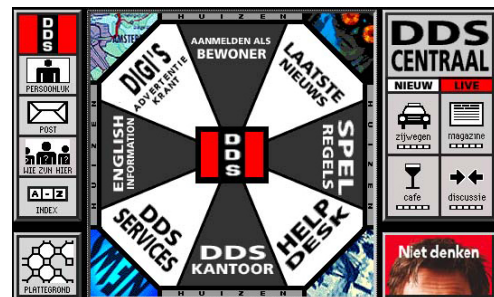
⁵ Een korte geschiedenis van De Digitale Stad is te vinden op pagina 21.

Boomen, Leven; Leadbeater & Miller 44-8). Als ergens een onderwerp niet besproken kan worden, gaat men op zoek naar een andere plek of men creëert er zelf een. Het lijkt erop dat de rationeel kritische internetter niet ten prooi zal vallen aan door hen niet gewenste commerciële chaperonnes. Het digitale netwerk van Indymedia is daar tevens een sprekend voorbeeld van. Wereldwijd heeft Indymedia servers staan waarop sites van onafhankelijke, vaak anti-globalistische, groepen *gehost* worden. Zelf noemt men het een “medianetwerk met persoonlijke standpunten.” Het netwerk wordt onderhouden door vrijwilligers en krijgt vaak sponsoring in de vorm van hardware.

In de praktijk is er op internet altijd sprake van beheer-op-achtergrond. Is het niet beheer van inhoud, dan is het wel beheer op technisch gebied. Dit betekent niet dat er geen onafhankelijke informatie voorziening of democratische productie plaats kan vinden. Afspraken over het beheer van ‘publieke netwerken’ dienen in overeenstemming met de gebruikers gemaakt te worden. Hoe publieke initiatieven hier mee om proberen te gaan dient onderzocht te worden. In de praktijkanalyse van deze thesis is er aandacht voor praktijkvoorbeelden.

De Digitale Stad

Een Nederlands voorbeeld is De Digitale Stad (DDS), een project dat bekend werd als een nieuwe publieke sfeer, waarbij lokale instituties, kleinschalige organisaties en computernetwerken zorgden voor online culturele expressie en burgerparticipatie. Het werd in de jaren negentig de grootste computernetwerk-gemeenschap van Europa. DDS ontstond in januari 1994 uit het samengaan van kunstenaars met mensen die experimenteerden met media en met *hackers*, die de toegang tot internet democratiseerden (Castells 146-147; Flint). Op de virtuele pleinen en *cybercafe's* werden *lifestyles*, vrije tijd maar ook publieke zaken behandeld. Een van de doelstellingen was om burger en bestuur dichterbij elkaar te brengen. Zo maakte DDS via het internet informatiebestanden van het Amsterdams gemeentearchief doorzoekbaar. *“Het stadhuis wordt verbonden met DDS en internet. Discussies in het kader van lokale verkiezingen worden wel gevoerd in DDS fora maar politici houden zich in 1994 nog afwezig.”* (Flint 7) Door de explosieve groei van de DDS, het internet zelf en de commerciële belangstelling raakten echter de doelstellingen van de activisten en de managers van de stichting steeds verder uit elkaar. Na een faillissement start de DDS begin 2000 door als een BV en raakt daarmee tevens haar laatste publieke aspecten kwijt. DDS stopte met het financieren van experimentele projecten voor het publiek domein op internet en is anno 2006 nog een internet service provider (Flint 21, 23).

1.4 Conclusie

De vraag of we mogen spreken van een *comeback* van het publiek domein via het internet kan niet met een ja of nee worden beantwoord. Door de opkomst van de netwerksamenleving en gemedieerde communicatie is het publiek domein aan verandering onderhevig. Voorheen beschouwde men het publiek domein als iets unitairs, maar steeds meer lijkt het een amalgaam van verschillende subdomeinen te zijn (Bohnman 139; Van Dijk, Netwerken 16). Dit komt mede door de voortschrijdende individualisering en globalisering. De betekenis van publiekheid in de netwerksamenleving in het algemeen en op het internet in het bijzonder, verschilt wezenlijk van de publiekheid waar men enkele decennia vanuit ging. ‘Het publiek’ dat hetzelfde leest en over hetzelfde praat is verdwenen (Van Dijk, Netwerken 16). Het koffiehuizendiscours was er één die uitging van natuurlijke gemeenschappen en geografische gebondenheid. Dit discours is veranderd in een postmodern discours van elektronische communicatienetwerken. Gemeenschappen zijn netwerken geworden: specifieker, gefragmenteerd en grensoverschrijdend. Deze netwerken overlappen elkaar. De opkomst van de netwerksamenleving heeft gezorgd voor een nieuw, gefragmenteerd publiek. We zouden kunnen spreken van meerdere publieke sferen of publieke netwerken. Hoe deze publieke sferen zich effectief kunnen organiseren kan aan de hand van de praktijk onderzocht worden.

Nieuwe media bieden ons nieuwe vormen van publiekelijkheid. Met deze nieuwe vormen kan het mogelijk zijn om met de problemen van de gefragmenteerde wereld om te gaan. Het publiek domein was altijd al gebaat bij gemedieerde communicatie. Het heeft ervoor gezorgd dat informatie snel en breed verspreid kan worden. De ‘geïnformeerde burger’ kan bestaan doordat media hem grote hoeveelheden informatie beschikbaar stellen. Met de komst van digitale media zoals het internet is het bewerken en publiceren van informatie zowel gemakkelijker als democratischer geworden. Het traditionele publiek domein is verleden tijd en moet plaats maken voor een publiek domein dat rekening houdt met de gefragmenteerde netwerksamenleving. Nieuwe media zullen daarbij een inherent onderdeel worden van dit nieuwe domein. Door het decentrale karakter en de interactieve onderdelen lijkt het internet een grotere democratische potentie te hebben dan traditionele massamedia. Elektronische netwerken zorgen voor een reikwijdte en toegang die in vergelijking met traditionele media bijzonder groot is. Hoe dit in de praktijk effect heeft op het publiek domein moet onderzocht worden.

Het huidige internet kent alleen maar privé domeinen en geen publieke ruimtes die van iedereen en niemand zijn. Hierdoor blijft het gevaar bestaan van pseudo-publieke domeinen, waarin publieke communicatieprocessen (open discussie) niet tot hun recht komen. De verregaande commercialisering van diensten op het internet vormt een bedreiging als gebruikers niet een bepaalde mate van kritisch mediabewustzijn ontwikkelen. Grenzen tussen publiek en privaat op het internet kunnen onduidelijk kunnen zijn, daarom is is - naast een

gevoel voor prettige commerciële webdienstverlening - een besef van de achterliggende krachten en verschillende sferen nodig. De ontwikkeling van dit bewustzijn lijkt als een taak voor de overheid, publieke omroepen en andere maatschappelijke instituties zijn weggelegd. In de praktijkanalyse zal gekeken worden naar de effecten van de aanpak van Kennisland.

“[...] I still believe that this technology, if properly understood and defended by enough citizens, does have democratizing potential in the way that alphabets and printing presses had democratizing potential.”
(Rheingold 279)

De mogelijkheden lijken te bestaan, echter een herstel van het publiek domein op internet gaat voorlopig alleen op voor een groep geprivilegieerden. De *digital divide* zorgt ervoor dat niet iedere groep uit *civil society* in de media gerepresenteerd wordt (Thompson 235-65). Hierdoor is echte gemedieerde publiekheid een lastige zaak. De voorschrijdende breedbandpenetratie moet er voor zorgen dat er meer democratische participatie en communicatie op het internet plaats kan vinden.

Vanwege de onlosmakelijke relatie tussen de moderne democratie, *civil society* en het publiek domein dient opgemerkt te worden dat het democratische potentieel van een elektronisch publiek domein pas gerealiseerd kan worden, als men voorbij de traditionele vormen van democratie kijkt. Doordat het huidige politieke systeem gefixeerd is op landsgrenzen wordt het potentieel van gemedieerde communicatie miskend. In vergelijking met het fysieke domein is het publiek domein op internet gevoeliger voor internationale invloed. Transnationaliteit is dan ook een belangrijke eigenschap die de nieuwe publieke sferen kenmerkt (Rethinking the public sphere 3). Deze invloed mag echter niet overschat worden gezien de bestaande kloof tussen internetgebruikers en niet-gebruikers wereldwijd. De ‘*digital divide*’-beperking geldt ook voor de algehele democratische potentie van het internet als publiek domein.

In de netwerksamenleving is er niet sprake één groot publiek domein waarin iedereen hetzelfde ziet, leest en over hetzelfde spreekt. Het zijn eerder zeer uiteenlopende, genetwerkte sferen met een publiekelijk en transnationaal karakter. Ruimte en tijd zijn niet meer vanzelfsprekende attributen. In de netwerkmaatschappij zijn meerdere publieken, waarvan vele vallen onder een specifieke groep of interesse (Calhoun 4). Dit is goed te zien aan hoeveelheid kleine politieke (one-issue)partijen die zich tijdens de verkiezingsperiode aandienen. Ze zijn meestal van tijdelijke aard en organiseren zich op het moment dat een specifiek probleem zich voordoet. Het internet kan daarbij dienen als instrument om te handelen in de gefragmenteerde en globaliserende werldsamenleving. Er zijn nog vele obstakels die de verwezenlijking van een democratisch online publiek domein in de weg staan. Het publiek domein op internet lijkt nu nog een sociale ruimte van de toekomst, maar heeft al wel haar weerslag op het heden. Door publieke internetinitiatieven uit de praktijk te onderzoeken kan er gekeken worden of de beschreven beperkingen overstegen kunnen worden. In de volgende paragraaf zal beschreven worden hoe de praktijkanalyse voor de thesis is uitgevoerd.

1.5 Methode

Uit de theoretische beschouwing is gebleken dat er een aantal mogelijkheden en beperkingen zijn. Om er achter te komen hoe de beperkingen overstegen kunnen worden kan praktijkonderzoek meer helderheid geven. Dit zal ons tevens meer informatie geven over de wijze waarop het huidige publiek domein zich gedraagt. Voor het maken van een nieuwe definitie van het concept is praktijkonderzoek dan ook onontbeerlijk. In dit hoofdstuk wordt beschreven hoe de theoretische problematiek in de praktijk onderzocht zou kunnen worden. Uit de theorie komen enkele vragen naar voren die betrekking hebben op het democratisch potentieel van het internet. Dit zal in de volgende paragraaf behandeld worden. Vervolgens wordt de achtergrond van de casestudy van Digitale Pioniers en Nederland Kennisland beschreven. Hierin wordt aangegeven waarom er gekozen is voor deze casestudy. Daarna worden de bestudeerde projecten kort uiteengezet. Dit hoofdstuk wordt afgesloten met een analyse van de beperkingen die dit onderzoek heeft.

1.5.1 Onderzoeksvragen

Uit de theoretische problematiek komen enkele vragen naar voren over de beperkingen van het internet als instrument voor het publiek domein. Als eerste is er het vraagstuk van de deelname en de fragmentarisering van het publiek. Politieke participatie door burgers lijkt steeds minder te worden. Tegelijkertijd zijn er nieuwe vormen van burgerparticipatie ontstaan (Van den Boomen). In de praktijkanalyse zal gekeken worden naar de wijze waarop internetinitiatieven dergelijke beperkingen overstijgen. Het is interessant om te zien hoe de projecten mogelijkheden aanbieden waarop het publiek zich kan organiseren. In de voorgaande paragrafen is de problematiek van fragmentatie, toegang, gebruik en deelname besproken. Uit praktijkvoorbeelden kunnen we mogelijk een oplossing vinden voor de genoemde problematiek. De eerste vraag luidt: 'In hoeverre neemt 'iedereen' deel aan het publiek debat in nieuwe media?'

De tweede vraag gaat in op de wijze waarop het publiek debat in nieuwe media gevoerd kan worden. Uit §1.2 bleek dat er nieuwe vormen van publiekheid nodig zijn voor het functioneren van het publiek domein in de netwerksamenleving. Nieuwe media bieden ons nieuwe vormen van communicatie en publiekelijkheid. Daarbij wordt interactiviteit vaak aangeduid als een belangrijke eigenschap van deze media hebben. Van publieke initiatieven op internet zou men dus mogen verwachten dat er gebruik gemaakt wordt van deze nieuwe communicatie mogelijkheden. Onder interactiviteit wordt hier de communicatie tussen mensen over en weer en de communicatie tussen mens en machine die, uiteindelijk, bijdraagt aan de communicatie met anderen. De praktijk kan uitwijzen hoe we met nieuwe vormen van communicatie kunnen omgaan met de veranderende wereld en het publiek debat. De tweede

vraag is als volgt geformuleerd: ‘In hoeverre slaagt men er in gebruik te maken van de interactieve mogelijkheden die nieuwe media bieden?’

Op het internet heeft de gebruiker veel controle over de navigatie en inhoud die men wil. Wat dat betreft sluit het internet naadloos aan bij de individualisering van mensen en fragmentarisering van gemeenschappen. Veel meer dan bijvoorbeeld bij televisie kan men oninteressante informatie ‘wegzappen’. In §1.3 is beschreven hoe anonimiteit, interactiviteit en de grote diversiteit aan content bij kunnen dragen aan de hyper-houding⁶ van de internetburger. Het is dan ook de vraag hoe publieke initiatieven een impact kunnen hebben op het gefragmenteerde publiek en uiteindelijk de fysieke wereld. De derde en laatste vraag luidt dan ook: ‘Hoe effectief zijn initiatieven vanuit *civil society* die hoofdzakelijk nieuwe media als instrument gebruiken?’

In de komende drie hoofdstukken zal aan de hand van casestudies en de theoretische bevindingen geprobeerd worden antwoord te geven op deze drie kwesties. Aan het eind van ieder hoofdstuk vindt een kritische reflectie op de betreffende onderzoeksvragen plaats. De casestudies zijn internetinitiatieven die door de Stimuleringsregeling Digitale Pioniers zijn ondersteund. Deze initiatieven komen vanuit de samenleving en worden opgezet en onderhouden door vrijwillige burgers. De regeling is bedoeld om onafhankelijke groepen burgers te ondersteunen in het opzetten van een maatschappelijk relevant internetproject. De projecten dienen bij te dragen aan publiek beschikbare informatie en toegankelijke plekken op het internet. Uit de theoretische analyse blijkt dat dergelijke projecten een aantal obstakels moeten overwinnen. Met een praktijkonderzoek naar deze projecten kan onderzocht worden hoe de geschetste beperkingen overstegen kunnen worden. Het is daarom dat Digitale Pioniers en haar projecten een geschikte casestudy zijn voor dit onderzoek. In de volgende paragraaf volgt een gedetailleerde beschrijving van de regeling en de stichting die de regeling uitvoert.

1.5.2 Digitale Pioniers & Nederland Kennisland

Digitale Pioniers (DP) is een stimuleringsregeling voor projecten die een innovatief internetinitiatief koppelt aan maatschappelijke relevantie en samenwerking met de doelgroep. De doelstelling is dat deze initiatieven bijdragen aan participatie, meningsvorming en informatie-uitwisseling in het publiek domein. Het is een project van Nederland Kennisland (KL) dat hiervoor een subsidie ontvangt van het Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap (OC&W) en Programma Implementatie Agenda ICT-Beleid. De aanleiding voor een stimuleringsregeling was een ingediende motie in de Tweede Kamer in juni 2000 waarin verzocht werd onderzoek te doen naar de mogelijkheid om maatschappelijke content op

⁶ Afgeleid van het woord ‘hypertext’. Een houding waarbij men intuïtief informatie selecteert en negeert.

internet te stimuleren⁷. In opdracht van het OC&W werd TNO Strategie Technologie en Beleid (TNO-STB) gevraagd om onderzoek te doen naar de ontwikkeling van publieke diensten op het internet. Uit dit onderzoek moest blijken of er een behoefte was aan een fonds dat publieke diensten op het internet zou stimuleren. TNO-STB concludeerde dat er een uitgebreid en divers digitaal aanbod bestaat. Publieke organisaties zoeken op inventieve wijze naar samenwerkingsverbanden, soms met private partijen. De ontwikkeling van content bleek in de meeste gevallen geen problemen op te leveren. *“Een groot deel van de content werd door gebruikers en vrijwilligers gegenereerd of was al beschikbaar binnen de desbetreffende organisaties. Knelpunten vertaalden zich eerder in zorgen en wensen over de continuïteit van de dienstverlening op langere termijn [...]. Daarnaast werd belang gehecht aan het toegankelijk maken en houden van maatschappelijke content.”* (TNO Publieke Diensten).

Nederland Kennisland

De stichting wil van Nederland een slimmer land maken. Het doel is om Nederland een sterke regio in de internationale kenniseconomie te laten worden. KL probeert de kenniseconomie hoger op de agenda te krijgen bij zowel overheden als bij bedrijven. Dit doet zij door het ontwikkelen en verspreiden van kennis over de sociale, economische, politieke en culturele gevolgen van kennis in de Westerse samenleving. Tevens bepleit KL een sociaal-economische ontwikkeling van Nederland gebaseerd op kennis als bron van welvaart en welzijn.

Tegen deze achtergrond is de stimuleringsregeling Digitale Pioniers in het leven geroepen. De regeling maakt onderdeel uit van het mediabeleid. In samenwerking met Nederland Kennisland is de regeling op 1 november 2002 van start gegaan. Digitale Pioniers ondersteunt initiatieven die:⁸

- bijdragen aan democratische meningsvorming, maatschappelijke participatie en informatie-uitwisseling in het publiek domein;
- kleinschalig, non-profit en van maatschappelijke aard zijn;
- buiten de gevestigde instellingen tot stand komen en draaiend worden gehouden door vrijwilligers of kleinschalige maatschappelijke organisaties;
- innovatief of experimenteel van karakter zijn.

Voor het onderzoek naar de mogelijkheden en beperkingen van een online publiek domein leveren de Digitale Pioniers-projecten interessant materiaal op.

⁷ Motie van de kamerleden Halsema, Van Zuijlen en Atsma, TK 27088, nr 14

⁸ Een uitgebreide beschrijving van de selectieprocedure en een intern beoordelingsheet Digitale Pioniers is als bijlage 3 toegevoegd.

1.5.3 Beschrijving Digitale Pioniers projecten

Om de theoretische bevindingen te toetsen aan de praktijk zijn er tien publieke initiatieven, die ondersteund worden door Digitale Pioniers, gekozen. Het doel is om te onderzoeken hoe Digitale Pioniers-projecten de geschetste beperkingen kunnen overwinnen. De onderstaande projecten zijn geselecteerd vanwege de uiteenlopende achtergronden en doelstellingen. Ze dekken zeer verschillende onderwerpen wat kenmerkend is voor de stimuleringsregeling. Techniek en internet spelen een belangrijke rol bij ieder project. In de analyse zal kritisch gekeken worden naar de wijze waarop ICT ingezet wordt om doelstellingen te behalen. De geselecteerde projecten⁹ komen uit de rondes 1 t/m 8 en zijn allemaal nog steeds actief. Er is gekozen voor actieve projecten vanwege de ontwikkelingen die deze hebben doorgemaakt. Er is uitgegaan dat bestaande projecten een effectieve werkwijze hebben en/of zich goed kunnen aanpassen. De werkwijze is van belang om in te zien hoe projecten beperkingen van het internet proberen te overwinnen. Voor een eventueel vervolg onderzoek is het dan ook interessant om verschillende momenten te kunnen vergelijken. Voor deze projecten geldt dat de periode van (financiële) ondersteuning ten tijde van dit onderzoek was afgelopen. Omdat de projecten vanaf ronde 9 ten tijde van het schrijven deze thesis nog niet afgerond waren, zijn deze buiten beschouwing gelaten.

<u>Petities.nl</u>
Met de ondersteuning van DP is er een stichting opgericht en een website gebouwd waar men een betrouwbare petitie kan starten. Voor het starten van een petitie wordt een kleine vergoeding gevraagd die ervoor moet zorgen dat alleen serieuze petities gestart worden. De petitionerissen krijgen van de stichting handleidingen, ondersteuning bij marketing en feedback.
<u>Holy: on-line zelfportret</u>
De Holy Animator is laagdrempelige animatie- en archiveringssoftware die het mogelijk maakt om via internet een animatieclip te maken of te bekijken. Deze clips worden ook vertoond op internet aangesloten snoepmachines die fysiek in publieke ruimtes staan. Het project wil individualiteit en de persoonlijke communicatie op een creatieve manier stimuleren.
<u>Politiek-Digitaal.nl</u>
Met bijdrage van Digitale Pioniers zijn tools ontwikkeld die de site interactiever maken. Poldi wil het democratisch potentieel van de nieuwe media ontdekken en ontsluiten. Er is een open source stemindicator beschikbaar onder een General Public Licentie (GNU). Ook is er een formule ontwikkeld om de (deels vrijwillige) redactie van de site te stroomlijnen.

⁹ Een uitgebreide beschrijving van de projecten is te vinden in de bijlage.

Maroc.nl: Voice Community
Maroc.nl is digitaal platform dat de informatie, communicatie en integratie van allochtonen in de Nederlandse samenleving wil bevorderen. Met de ondersteuning van DP zijn er <i>voice-functionaliteiten</i> ontwikkeld die de gemeenschap aantrekkelijk, veelzijdiger, hechter, groter en toegankelijker moeten maken.
Steljevraag: een vraag- & antwoordservice
Men wil wetenschappelijke kennis toegankelijk maken voor een breed publiek en de afstand tussen wetenschap en maatschappij te verkleinen. Met behulp van software kan iemand in zijn eigen woorden een vraag stellen. Voordat DP het project ondersteunde lag de nadruk voornamelijk op informatie over bètawetenschappen. Met de bijdrage van de DP zijn de onderwerpen, de vragen en antwoorden in een bredere context geplaatst.
Geluids.net: online overzicht van geluidsoverlast
Geluids.net is opgezet om goede en duidelijke geluidsmetingen rondom Schiphol te verrichten. Men wil de discussie tussen overheid, schiphol (economie) en omwonenden eerlijker maken. Met de bijdrage van DP zijn er 25 meetpunten ontwikkeld, waarmee burgers relatief goedkoop metingen kunnen verrichten.
MILK: zuiveltransport in beeld met behulp van GPS-technologie
MILK is een project dat de sociale mogelijkheden van GPS-technologie onderzoekt. Er zijn routes van Europese melktransporten in kaart gebracht. Met behulp van Digitale Pioniers is er een website gerealiseerd waarop het proces van het zuiveltransport zichtbaar is gemaakt. Relaties tussen landen, dieren, consumptie en gedrag van mensen wordt blootgelegd.
Kijkradio: voice traveller voor online
Kijkradio richt zich op kinderen en scholieren in Nederland. Het is een internetapplicatie waarmee kinderen hun eigen KijkRadio-uitzending kunnen maken. De kinderen bepalen zelf de vormgeving en wat de inhoud van de uitzending is. Met de bijdrage van Digitale Pioniers zijn de communicatieve functionaliteiten uitgebreid met de <i>Voice traveler tool</i> om het expressieve potentieel van KijkRadio te verbreden.
Simuze: muziek plaatsen, delen, veranderen en maken
Simuze is een <i>open content</i> muziekgemeenschap waarbij muzikanten en muzikliefhebbers elkaar ontmoeten en muziek uitwisselen, remixen of verder bewerken. De open content op de site wordt auteursrechtelijk geregeld middels Creative Commons-licenties ¹⁰ . Met de bijdrage van Digitale Pioniers is de virtuele gemeenschap gebouwd met de mogelijkheid om je eigen band te promoten.

¹⁰ Zie voor meer informatie over deze licenties <http://www.creativecommons.nl>. Voor uitgebreidere achtergrondinformatie over het gedachtegoed zie <http://www.free-culture.cc>.

FYW webinteractor: kinderen ontwerpen hun ideale buurt

Face Your World (FYW) stelt kinderen en jongeren in de gelegenheid om zelf met 3D software hun stedelijke woonomgeving vorm te geven. De ontwikkelde applicatie wordt gebruikt om bijvoorbeeld een speelplein, huizenblok of wijk opnieuw in te richten. Het project zorgt ervoor dat kinderen met elkaar maar ook met bedenkers, ontwerpers en uitvoerders in discussie gaan. Met de bijdrage van Digitale Pioniers is de zogenaamde *webinteractor* ontwikkeld. Hierdoor kunnen kinderen materiaal via internet uploaden en met anderen (online) bespreken.

De praktijkanalyse is uitgevoerd met behulp van interviews met projectleiders, literatuuronderzoek van publicaties, interne en externe rapporten, projectaanvragen en praktijkobservatie. Van februari tot en met juni 2006 heb ik als stagiair binnen Kennisland mogen werken en van dichtbij werkprocessen kunnen observeren. Mijn taken als stagiair bestonden binnen het Digitale Pioniers project onder andere uit het lezen en beoordelen van projectvoorstellen van indieners. Daarnaast heb ik onderzocht welke ontwikkeling projecten doormaken nadat ze door Kennisland ondersteuning gekregen hebben.

1.5.4 Beperkingen praktijkanalyse

Om te onderzoeken hoe nieuwe media-instituten een rol spelen bij de vorming en het functioneren van het publiek domein op internet is gekozen voor een casestudy van Digitale Pioniers. Dit onderzoek kijkt alleen naar de internetinitiatieven die zich voordeden bij Digitale Pioniers. Het is interessant om te zien hoe initiatieven die gefinancierd worden met publiekgeld een bijdrage leveren aan het publiek domein. Dit onderzoek richt zich op publieke internetinitiatieven in Nederland zoals die door Nederland Kennisland ondersteund worden. Het aantal onderzochte projecten is relatief klein ten opzichte van het ingewikkelde vraagstuk. De veranderde maatschappelijke verhoudingen (een complexe multiculturele samenleving) maken het lastig om een volledig overzicht van de problematiek te krijgen. Dit onderzoek is dan ook exploratief en een begin voor het ontsluiten van de bijdragen die nieuwe media kunnen leveren aan het functioneren van de democratie.

De overheid probeert samen met Nederland Kennisland op innovatieve wijze gebruik te maken van het internet als publiek domein. In deze thesis wordt onderzocht of deze aanpak aansluit op de huidige theoretische problematiek. Er is onderzocht hoe met publiekgeld gefinancierde initiatieven een invulling geven aan het publiek domein op internet. Daarbij is het moeilijk om harde uitspraken te doen over de impact die de projecten hebben op het functioneren van de gehele democratie in Nederland. Wat wel kan (en gedaan is), is het kritisch kijken naar de verschillende mogelijkheden die de initiatieven aan het publiek bieden. Interessant is om te zien of deze geboden mogelijkheden de in de theorie geschetste beperkingen overstijgen. Nog interessanter is om te achterhalen hoe een project omgaat met de beperkingen die gemedieerde communicatie met zich mee brengen. Nieuwe vormen van communicatie bieden namelijk nieuwe mogelijkheden maar ook nieuwe grenzen. Het succes van de initiatieven laat zich meten in kwantitatieve termen (aantal bezoekers, reacties, downloads, uploads, hoeveelheid content) en kwalitatieve termen (relevantie content, onafhankelijkheid, expertise, rationeel-kritische content) meten. Het onderzoeken van de kwaliteit is echter een lastige kwestie, die hier een eerste aanzet krijgt en die dan ook een mogelijk vraagstuk is voor vervolgonderzoek.

DEEL II / ANALYSE PRAKTIJK

 Kennisland | KnowledgeLand

*digitale
Pioniers*

2. Eerste onderzoeksvraag: Deelname

In het eerste gedeelte van deze thesis is de problematiek van de deelname en de fragmentarisering van het publiek behandeld. De geschetste problemen zijn serieuze beperkingen voor het functioneren van een gezond publiek domein op internet. Het is in dit kader interessant om te bekijken hoe de publieke initiatieven van Digitale Pioniers hier mee omgaan. De vraag die onderzocht wordt is: ‘In hoeverre neemt ‘iedereen’ deel mee aan het publiek debat in nieuwe media?’

In de discussies over de informatiesamenleving wordt vooral de rol van de markteconomie of de overheid benadrukt. “*Notably absent in these discussions is the third sector; social and cultural organisations, organisations for mental and health care, non-governmental organisations (NGO’s), and community and interest groups.*” (Kluitenberg 18) Een van de belangrijkste speerpunten van het Nederlandse mediabeleid is pluriforme informatievoorziening. Gezien de enorme toename in het aanbod en gebruik van internet wil de overheid een rol spelen in het waarborgen van kwaliteit en pluriformiteit en een commercieel onafhankelijk publiek domein op internet. Meestal zijn het kleine actie-, belangengroepen of anders georganiseerde burgergroepen die zorgen voor onafhankelijke informatievoorziening. NGO’s zijn niet weg te denken uit de Westerse democratie. De Stimuleringsregeling Digitale Pioniers is ervoor bedoeld om groepen uit *civil society* te laten organiseren in krachtige burgerinitiatieven in het publiek domein. Het is interessant om te weten hoe deze aanpak zich verhoudt tot de traditionele opvatting waarin iedereen deelneemt aan de publieke discussie.

De projecten zijn internetinitiatieven en qua karakter zeer divers. Ze dekken zeer uiteenlopende onderwerpen en doen dat meestal op zeer verschillende en creatieve manieren. De meeste ingediende voorstellen vallen onder de categorie ‘welzijn & samenleving’ en ‘kunst & cultuur’. Naar verhouding kan het overgrote deel van de gehonoreerde projecten ingedeeld worden onder de categorie ‘politiek’. Dit komt waarschijnlijk door de gekozen thema’s (zoals: Overheid, Europa, Samen Leven) en de vaste categorie ‘debat’). Opvallend is dat de projecten zeer specifieke doelen en doelgroepen hebben. Kijkradio concentreert zich alleen op kinderen tussen de 8 en 12 jaar. Simuze stimuleert de bewustwording van auteursrecht, mediaconcentratie en Creative Commons¹¹. De doelgroep die men probeert te bereiken zijn muzikanten en muziekliefhebbers. Het project probeert dus alleen medestanders te vinden en is niet op zoek naar een direct debat met mediaconglomeraten.

De Holy-snoepmachines staan letterlijk in publieke ruimtes persoonlijke boodschappen te verkondigen aan de aanwezigen. De gebruikers zijn vooral jongeren die meestal een subjectieve boodschap willen overbrengen. Interessant aan dit project is dat het

¹¹ Zie voor meer informatie over deze licenties <http://www.creativecommons.nl>. Voor uitgebreidere achtergrondinformatie over het gedachtegoed zie <http://www.free-culture.cc>.

communicatie via internet koppelt aan publieke ruimtes. Hierdoor worden dus ook niet-internetgebruikers bereikt. Van echte deelname mogen we echter niet spreken gezien het eenzijdige karakter van de communicatie. Hetzelfde kan gezegd worden voor het bereik van het MILK project. Het project brengt de relaties tussen mensen die ontstaan door handel heel concreet in beeld. Het project kan zeker zorgen voor meningsvorming, maar echt democratisch kan het niet genoemd worden. Er zijn maar een beperkt aantal deelnemers in dit project en er is geen ruimte voor discussie. Discussie kan alleen buiten het project om plaats vinden. Hierdoor blijft de gebruiker alleen een toeschouwer en niet een actieve deelnemer. Bij Kijkradio is er wel een veel hogere mate van participatie. Zonder de deelname van de kinderen (gebruikers) zal er geen content gegenereerd worden.

De publieke sfeer komt voort uit de spanning tussen de private sfeer en de staat (Habermas 14-26). Habermas definieert dit publiek domein als een sociale ruimte waarin geïnformeerde burgers als privé-personen met elkaar debatteren over publieke zaken. Het gaat om een kritische, niet-institutionele publiekelijkheid bestaande uit een breed scala aan belangengroepen die de publieke opinie vertegenwoordigen. Zij moeten zorgdragen voor een pluralistisch democratisch debat, dat niet door één partij gedomineerd wordt. Politiek-Digitaal probeert door pluralistische informatievoorziening maatschappelijke discussies te ontlocken. De website van de organisatie heeft een journalistieke functie met een open en gedecentraliseerd karakter. Men probeert nieuws van verschillende kanten te belichten. Men experimenteert zelf ook met de mogelijkheden die het internet biedt voor democratische en bestuurlijke vernieuwing. Politiek-Digitaal is voor het publiek domein vooral een informatie bron. Een echt debat vindt er niet plaats, maar geïnteresseerden kunnen zich wel informeren over verschillende publieke debatten.

Een project dat wel zorgt voor debatten is het digitale platform Maroc.nl. De gemeenschap zorgt zelf voor de levering van debatmateriaal en het stroomlijnen van de discussies. Er komen zowel allochtonen als autochtonen met uiteenlopende achtergronden. Zoals op vele fora zijn het vooral de *heavy users* die het verloop van het debat bepalen. Hoewel de meningen vaak erg subjectief zijn is Maroc.nl een van de weinige projecten waar zoveel bediscussieerd wordt. Van den Boomen geeft ook aan dat, hoe subjectief de argumenten ook zijn, dergelijke platforms zorgen voor serieuze gemeenschappen gebaseerd op gemeenschappelijke belangen of afkomst (hoofdstuk 3).

Het project Petities.nl probeert specifieke onderwerpen via het internet op de politieke agenda te plaatsen. Veel deelname vindt er nog niets plaats. Initiatiefnemer Rustema verwijt het tegenvallende resultaat aan de onbekendheid van digitale petitie en de negerende houding van bestuurders. De reden van lage opkomst van petitionarissen en hun achterban kan men ook toewijzen aan de specificiteit van de onderwerpen. De deelname aan een online debat lijkt vooral gedaan te worden door burgers die echt in een onderwerp geïnteresseerd zijn.

In de Digitale Pioniers projecten neemt zeker niet iedereen deel aan het debat dat

men probeert te voeren. Er wordt eerder gericht op heel specifieke doelgroepen (ouders, muzikanten, allochtonen) die vaak weer een specifiek debat houden. De media lijken te segmenteren en worden steeds meer op een specifieke doelgroep gericht (Van der Linde 49). De projecten lijken voornamelijk serieus geïnteresseerden aan te trekken. Een uitzondering is Maroc.nl waar juist verschillende gebruikers een brede waaier aan onderwerpen bediscussiëren. Het debat op Maroc.nl is echter vaak erg subjectief en resulteert niet zelden *flame wars* (digitale scheldpartijen) en discriminerende opmerkingen¹². De Digitale Pioniers projecten zijn over het algemeen ook bedoeld voor burgers die reeds ervaring hebben met het internet. Hoewel projecten zoals Holy veel aandacht hebben besteed aan de gebruiksvriendelijkheid van de site en software, is er weinig aandacht voor de *digital divide*. Het gebruik van internet als eenzijdig communicatiemiddel of petitie-instrument laat zien dat er nog veel wordt gehangen aan de traditionele opvatting over het publiek domein. Men probeert niet direct een brug te slaan tussen het gefragmenteerde publiek en het algemeen publieke debat.

Het is uiteraard de vraag of we ernaar moeten streven dat ‘iedereen’ deelneemt aan een publiek debat op internet. Ten eerste zal bij toename van het aantal deelnemers de kwaliteit van het debat minder worden. Kwalitatieve informatie en debatten op het internet zijn schaars. Ten tweede zorgen juist kleine groepen (netwerken) van enthousiastelingen voor hoogwaardige informatie. Doordat geïnteresseerden, fans, experts zelf virtuele gemeenschappen opzetten ontstaan er plekken waar hoogwaardige informatie en kennis beschikbaar is. Artikelen op Wikipedia, een rechtenvrije digitale encyclopedie, zijn daar een sprekend voorbeeld van. Deelname aan het algemene publieke debat gebeurt indirect doordat kleine en specifieke domeinen deel uit maken van een groter netwerk. Aissati van Maroc.nl geeft ook aan dat deelname aan het publieke debat niet de opzet was: “*We hadden nooit de intentie om met Maroc.NL iets aan het publiek domein bij te dragen. We willen graag een digitaal platform aan bieden voor allochtonen in de Nederlandse samenleving.*” (Aissati)

¹² In bijlage 4 is een gesprek tussen forumleden op Maroc.nl te vinden

Overheidsbemoeienis: sprake van enclosure of waarborging van pluriformiteit?

Het ingrijpen van de Nederlandse overheid in het publiek domein roept vragen op. De redenen voor overheidsingrijpen in op het internet verschillen lichtelijk van de traditionele argumenten voor het algemene medialandschap. In tegenstelling tot veel andere media is op internet geen sprake van schaarste. “[...]iedereen die dat wil [kan] met relatief weinig middelen zijn of haar boodschap via internet over hele wereld verspreiden.” (TNO, Pionieren 3) Er is aan de andere kant wel sprake van toenemende vercommercialisering van het internet. Hierdoor beheersen commerciële bedrijven toegangsportalen en zoekmachines waardoor veel macht in hun handen ligt en content vermengd raakt met commerciële boodschappen. Kleinschalige, publieke non-profit initiatieven hebben het vaak moeilijk met investering en publiciteit. Toch zorgen deze initiatieven bij uitstek voor creativiteit, innovatie, sociale cohesie en informatievoorziening (Leadbeater & Miller; Von Hippel; TNO, Pionieren 33-37).

3. Tweede onderzoeksvraag: Interactiviteit

Digitale media bieden ons de mogelijkheid om te veranderen en interveniëren in media. Deze mogelijkheden worden vaak aangeduid als het interactieve potentieel van nieuwe media (Lister e.a. 19). In vergelijking met massamediale communicatie is in de interactieve communicatie de mens duidelijker aanwezig. Met interactiviteit worden hier die mogelijkheden bedoeld die de communicatie-over-en-weer tussen gebruikers en andere gebruikers faciliteert. Het is interessant om te zien of de interactieve mogelijkheden van het internet een bijdrage kunnen leveren aan de wijze waarop er een publiek debat gevoerd wordt. We stellen de volgende vraag: ‘In hoeverre slaagt men er in gebruik te maken van de interactieve mogelijkheden die nieuwe media bieden?’

Voor de meeste projecten is het internet het belangrijkste medium om de eigen doelstellingen te behalen. Projectleider Rustema noemt het *“integreren van internet in het politieke stelsel als een ‘Derde Kamer’ waar de discussie tussen burgers plaatsvindt, een eenvoudige stap om de kloof tussen burgers en politiek te dichten.”* (NRC) Met zijn project Petities.nl blijft Rustema zelf echter nog steken in een traditionele opvatting over de inzet van het internet. Ons denken over samenleven en politiek heeft zijn basis in het klassiek Grieks model van publiekelijkheid. Dit model gaat uit van de gedachte dat *“public life consists in the coming together of individuals in a common space, a shared locale, to engage in debate about matters of general concern.”* (Thompson 244) Uiteraard zijn *face-to-face* dialogen tegenwoordig niet meer de enige vorm van debat. De media hebben nieuwe vormen van publiekelijkheid gecreëerd die wezenlijk verschillen met de traditionele denkwijzen die de dialoog als uitgangspunt hebben. Volgens Frissen e.a. is dan ook de *“postmoderne samenleving [...] te gefragmenteerd om nog langer centra en enkelvoudigheid te verdragen.”* (10) We kunnen dit zien in de wijze waarop nationale problemen verweven zijn met mondiale kwesties en actoren. Innovatiever is dan ook de *webinteractor* van Face Your World. Deze zorgt ervoor dat gebruikers in een 3D omgeving met elkaar kunnen discussiëren over de indeling van publieke plekken. Daarbij vindt de interactie in zowel woord als in beeld plaats. Als de gebruikers in de 3D omgeving iets willen realiseren (bouwen) moeten ze met elkaar communiceren en samenwerken. De begeleiding door deskundigen zorgt ervoor dat de discussies en plannen niet te ver van de beperktere werkelijkheid af komen te staan.

Politiek-Digitaal¹³ heeft enkele tools ontwikkeld, zoals de ‘Stemindicator’¹⁴ en de ‘Charming of Alarming’, waarmee de site interactiever moest worden. Er is daarbij geen sprake van directe interactiviteit tussen mensen. Toch leverden de tools materiaal op die als basis dienden voor debatten over de verkiezingen in Nederland. De redactie van Politiek-Digitaal kent zowel vaste leden als ‘gewone’ gebruikers die bijdragen leveren. Veel content op

¹³ Politiek-Digitaal was tijdens de verkiezingen van 2002 en 2003 na Kieswijzer.nl de meest bezochte Nederlandse politieke website. Begin 2003 waren er gemiddeld 20.000 unieke bezoekers per maand.

¹⁴ In de periode van eind april tot 10 juni 2004 gebruikten ruim 6.200 mensen de Stemindicator voor een stemadvies.

de site wordt dus door gebruikers zelf gegenereerd. Door Politiek-Digitaal uitgevoerde interviews en analyses worden regelmatig door de gevestigde (massa)media overgenomen. Politiek-Digitaal is vooral een informatiebron waarbij interactiviteit niet een belangrijk onderdeel per se is maar wel aanwezig. Ook bij Kijkradio zorgen de gebruikers zelf voor de levering van de content. Het project stimuleert daarbij kinderen om samen te werken en te communiceren over informatie, meningen en waarden. Het internet stelt kinderen in staat om zelf een nieuwsprogramma te maken en dit aan de hele wereld beschikbaar te stellen.

In het Holy project verloopt de communicatie redelijk direct doch eenzijdig. De snoepmachine vertoont aan de in de publieke ruimte aanwezige mensen persoonlijke boodschappen. Belangrijke onderwerpen zijn cultuur, smaak en samenleven. De communicatie verloopt echter wel eenzijdig en reacties op boodschappen vinden dan ook nauwelijks plaats. Volgens kunstenares en projectleidster Mirage zijn de persoonlijke filmpjes een afspiegeling van de gemeenschap die er gebruik van maakt. Het blijft echter vooral een kunstproject dat ontvangers kan inspireren over de getoonde onderwerpen.

Hoewel Simuze niet direct een publiek debat wil drijven, is het wel een praktijkvoorbeeld dat tegen de 'Don't Talk Back!'-eigenschap van de traditionele media en mediaconcentratie ingaat. *"Het internet wordt door Simuze gebruikt omdat het makkelijk toegang verschaft, een groot bereik heeft en veelzijdig is."* (Timan, projectinitiator). Het project zorgt voor een onafhankelijke informatievoorziening en biedt muzikmakers en muzikliefhebbers een plek waar muziek legaal uitgewisseld wordt. Het legaal uitwisselen of beschikbaar stellen van muziek, zonder dat daarbij een dominante commerciële tussenpartij bij betrokken is, zorgt ervoor dat muzikanten onafhankelijker kunnen blijven. De promotie en distributie gebeuren zo grotendeels door de bands en hun fans zelf. Simuze is daarmee innovatief geweest in de wijze waarop ze publiek en bands bijeenbrengt. Het gaat hier om de communicatie tussen bands en muzikliefhebbers, een debat met de muziekindustrie vindt hier logischerwijs niet plaats.

Een interessant project waarbij verschillende partijen bij betrokken worden is Geluids.net. Op de site heeft de bezoeker inzicht in wat er aan geluidsoverlast rondom bijvoorbeeld Schiphol plaatsvindt. Het project voorziet op deze manier burgers, overheid en organisaties van informatie over een maatschappelijk probleem. De ontwikkelde meetsystemen en software ondersteunen zo het debat over geluidsoverlast. Met de objectieve informatie hebben bewoners van de gebieden een sterkere positie gekregen in het debat met Schiphol en de overheid. De discussie heeft een rationele basis gekregen, terwijl de partijen meer op gelijke voet staan.

Op www.maroc.nl heeft de bezoeker de mogelijkheid om middels een microfoon deel te nemen aan de *voicechat*. De chat-applicatie wordt nu gebruikt voor gebruikersdiscussies, gesprekken met imams, maar ook voor huiswerkbegeleiding in de eigen taal. Op deze manier is directe communicatie, in de vorm van het gesproken woord, mogelijk. Participatie, kennisoverdracht en vernieuwing worden zo extra gestimuleerd. Imams en experts, die vaak

op een zekere afstand van de gebruikers staan, kunnen zo direct aangesproken worden.

Voorzitter van Stichting Maroc.nl Aissati geeft aan dat nieuwe technologieën een belangrijke rol spelen voor Maroc.nl. Voor de toekomst zal dan ook “*web 2.0 technologie als basis gaan dienen, de kernfunctionaliteiten zullen blijven bestaan, maar we willen de presentatie aantrekkelijker maken zodat we voor meer user generated content kunnen zorgen.*” (Aissati) Ook in dit project bestaat de redactie uit zowel vaste leden als gebruikers die zorgen voor de levering en het beheer van nieuws en discussies.

De vraag - & antwoordservice van het project Steljevraag is interactief in die zin dat de gebruiker in zijn eigen woorden een vraag kan stellen, waarop de software opzoek gaat naar het meest relevante antwoord. Daarnaast zorgt een netwerk van experts ervoor dat nieuwe vragen beantwoord worden. Een vraag in eigen bewoording kunnen stellen is interessant voor diegenen die weinig ervaring hebben met het doorzoeken van internet naar relevante informatie. Een gebruiker heeft op die manier betere toegang tot algemene en wetenschappelijke kennis. Er is echter geen mogelijkheid om met de experts of andere gebruikers in discussie te gaan. Wikipedia laat wel veel meer openheid toe, gebruikers kunnen daar zelf hun kennis delen en met elkaar in discussie gaan. Verder is de hoeveelheid aan beschikbare informatie en kennis bij Steljevraag bijzonder klein in vergelijking met een project als Wikipedia.

In tegenstelling tot de massamedia waar Habermas over spreekt (170) gaat het internet over actieve deelname en dialogen. Het internet stimuleert van nature participatie. Binnen de digitale netwerkmedia zelf wordt de toegang tot productie en distributie van (digitaal) maatschappelijke content gedemocratiseerd. Dit is goed te zien op websites, discussiegroepen en andere virtuele gemeenschappen waar de gebruikers zelf content genereren en de regels handhaven. Met relatief weinig middelen kunnen individuen en belangengroepen hun ideeën verkondigen aan en bespreken met een grote groep mensen (Thornton 41). Gebruikers hebben nu (eindelijk) de mogelijkheid om terug te spreken tegen media. Zo dient het internet als een nieuwe basis voor “[...] *participatory democratic communication politics.*” (Kellner) Door de *talk back* mogelijkheid van interactieve media zoals het internet, kunnen burgers weer burgers zijn in plaats van als consumenten beschouwd te worden.

“*With interactivity, traditional problems about how texts are interpreted by their readers (users) are multiplied.*” (Lister e.a. 22) Is interactiviteit nodig? Volgens de traditionele opvatting van het rationeel kritisch debat is directe interactiviteit nodig. Maar, zoals in § 1.3 al werd opgemerkt, hoeft indirecte interactiviteit een zinnig debat niet in de weg te staan. Interactieve mogelijkheden wordt bij de projecten vooral ingezet om de eigen achterban te organiseren. Veel content wordt door de gebruikers zelf gegenereerd en beheerd. Hoewel de projecten zelf uitgevoerd worden door een institutie, lijkt er dus sprake te zijn van een redelijk decentrale, niet-institutionele organisatiewijze. Er vindt echter weinig discussie plaats tussen voor- en tegenstanders. Het zijn vooral one-issue groepen die opzoek

zijn naar medestanders. Uitzondering hierop is Maroc.nl waar verschillende onderwerpen behandeld worden door gebruikers met verschillende meningen. De meeste projecten van Digitale Pioniers zoeken en presenteren voornamelijk informatie die mening van de achterban ondersteunt. Een ander voorbeeld hiervan is het wereldwijde en anti-globalistische netwerk Indymedia dat server- en organisatiecapaciteiten faciliteert voor publieke initiatieven die meestal een links standpunt aanhangen. Wellicht is dit de nieuwe manier om zich als NGO staande te houden in de gefragmenteerde wereld.

4. Derde onderzoeksvraag: Effectiviteit

In hoofdstuk 1 van deze thesis is besproken hoe het beïnvloeden van politiek steeds is geworden. In toenemende mate gaat het over complexe problemen en besluiten die op hoog (vaak internationaal) niveau genomen worden. De afstand tussen bestuurder en burgers lijkt hierdoor alleen nog maar groter te worden. Globalisering en de opkomst van de netwerksamenleving hebben ervoor gezorgd dat politieke problemen alsmaar complexer worden. Het bestaan van de informatie-economie en het belang dat gehecht wordt aan het internet zijn hier direct aan verbonden. Voor het onderzoeken van de vraag ‘Hoe effectief zijn initiatieven vanuit *civil society* die hoofdzakelijk nieuwe media als instrument gebruiken?’ zullen we dit in het achterhoofd houden.

We spreken van een informatie-economie als de informatie sector van een economie dominantier geworden is dan de industriële of agrarische sector (Verzola). Drie onafhankelijke ontwikkelingen hebben aan het einde van de 20ste eeuw gezorgd voor een nieuwe sociale structuur in de Westerse samenleving:

“[...] the need of the economy for management flexibility and for the globalization of capital, production, and trade; the demands of society in which the values of individual freedom and open communication became paramount; and the extraordinary advances in computing and telecommunications made possible by the micro-electronics revolution. Under these conditions, the Internet, an obscure technology without much application beyond the secluded worlds of computer scientists, hackers, and countercultural communities, became the lever for the transition to a new form of society - the network society - and with it to a new economy.” (Castells 2)

Het is in dit kader interessant om te zien hoe internetinitiatieven vanuit *civil society* in een complexe netwerkmaatschappij invloed proberen uit te oefenen. Ondanks de constatering dat de afstand tussen burger en bestuurders alleen groter lijkt te worden blijven publieke debatten belangrijk. *“Although the public sphere never included everyone, and by itself did not determine the outcome of all parliamentary actions, it contributed to the spirit of dissent found in a healthy representative democracy.”* (Poster) Op de vele fora van Maroc.nl worden uiteenlopende onderwerpen bediscussieerd. Hoewel de discussies zelden louter op ratio gebaseerd zijn, tonen ze wel de stemming die er heerst. Regelmatig krijgt Maroc.nl vragen van journalisten en ambtenaren over wat de virtuele gemeenschap denkt over bepaalde onderwerpen. *“Maroc.NL zou wel gezien kunnen worden als een graadmeter van wat er speelt zowel binnen de specifieke doelgroep als in discussies in de samenleving.”* (Aissati) Directe invloed heeft Maroc.nl dus niet, maar als graadmeter heeft zij wel een zinvolle taak.

Petities.nl heeft sinds de oprichting 1 juni 2005 een elftal petities met 13.311¹⁵ ondertekeningen opgeleverd. Dit is ver beneden de verwachtingen van zowel Kennisland als de oprichters. De oprichters hadden een grotere stroom van bezoekers en petitionarissen verwacht. Projectleider Rustema verklaart het tegenvallende resultaat aan de hand van drie punten. Ten eerste is er “[...]de grote onbekendheid met petities en het feit dat tekenen via internet ook goed kan. Burgers denken eerder aan het langs de deuren gaan en handtekeningenacties.” Ten tweede “[...] kan Petities.nl meer bekendheid krijgen op grond van de eigen petities, free publicity. De petities zijn echter niet succesvol, omdat ze er in Den Haag niet op reageren. Iets van het internet kunnen ze gemakkelijk negeren. Ze [de overheid] reageren wel op televisie, zoals NOVA, omdat dat beter voor ze te controleren is. Terwijl het internet veel krachtiger is, omdat burgers daar voor een veel grotere achterban kunnen zorgen.” De petities die via de site tot stand zijn gekomen hebben echter weinig invloed gehad op de politieke agenda van de Nederlandse overheid.

Kijkend naar de doelstellingen van Digitale Pioniers en de bezoekers aantallen mag Simuze beschouwd worden als zeer succesvol. Momenteel kent de Simuze-gemeenschap meer dan 400 geregistreerde gebruikers, bijna 800 nummers van ongeveer 200 artiesten. Het aantal unieke bezoekers ligt gemiddeld op 50.000 per maand¹⁵. De open content gemeenschap van Simuze zorgt indirect voor een debat over auteursrecht, de macht van mediaconglomeraten en het publiek domein. Muzikanten en muzikliefhebbers worden bewust van de beschikbare alternatieven voor promotie en distributie. Initiatieven als deze hebben momenteel nog weinig invloed op mediaconcentraties, maar ontwikkelingen laten zien dat deze gemeenschappen aan populariteit winnen. Een vergelijkbaar initiatief Jamendo uit Frankrijk is inmiddels winstgevend terwijl de muzikanten de controle over hun auteursrechten kunnen behouden. Simuze en Jamendo zijn initiatieven die een alternatief kunnen aanbieden.

Voor projectleider Timan was de toenemende uitbuiting van het auteursrecht de aanleiding voor Simuze. *“The record industry is treating copyright as a natural right to restrict the public use of information, and uses it to make money rather than promote the process of creating new forms of music.”* (Music Industry 27) Mediaconglomeraten zijn in toenemende mate gaan bepalen wat burgers horen en zien. Mede hierdoor wordt volgens Habermas cultuur slechts geconsumeerd in plaats van kritisch gereflecteerd (159-175). Simuze probeert een oplossing te vinden voor dit probleem door auteurs en gebruikers meer controle te geven. Simuze treedt hiermee in de voetspoeren van Lessig en zijn *Free Culture*: *“Our aim is to build a movement of consumers and producers of content [...] who help build the public domain and, by their work, demonstrate the importance of the public domain to other creativity.”* (Lessig 283)

¹⁵ Deze cijfers zijn van 6 september 2006.

De Mul ziet zowel mogelijkheden als gevaren voor het effectieve gebruik van internet voor het promoten van cultuur:

“Doordat steeds meer mensen beschikken over een computer met Internet-aansluiting is niet alleen de toegankelijkheid van het (intern)nationale kunstbezit enorm toegenomen, maar ook kunnen professionele en amateur-kunstenaars zich buiten de geëigende kunstkanalen om internationaal presenteren. Tegenover deze toe te juichen democratisering van de kunst staat echter ook het gevaar van monopolies.” (de Mul 106)

De Mul doelt met *“het gevaar van monopolies”* op de kapitalistische markteconomie, waarvoor de netwerktechnologie een ideaal instrument is om mondiale culturele monopolies te bereiken. Democratisering aan de productiekant kan echter zorgen voor onafhankelijke, pluriforme informatievoorziening. Vanwege het netwerkarakter hoeft mediaconcentratie niet een directe bedreiger te zijn voor het bestaan van een publiek domein op internet. Mediaconcentratie gebeurt daar waar sprake is van schaarse middelen, zoals geld en ruimte. Op het internet is er oneindig veel ruimte voor relatief weinig geld. Netwerktechnologie geeft burgers zo de macht om zich op nieuwe manieren te organiseren en sociale veranderingen te bewerkstelligen in een complexe multiculturele wereldsamenleving. Simuze, Indymedia en Politiek-Digitaal zijn daar voorbeelden van. Het zijn de eerste stappen naar *“digitale netwerkplekken die sociaal beheerd worden door de gebruikersgemeenschap zonder dat een eventuele eigenaar-op-de-achtergrond zich ermee bemoeit.”* (Van den Boomen, Leven hoofdstuk 8) Voorbeelden hiervan zijn het journalistieke Indymedia (een onafhankelijk en open communicatie orgaan) en Slashdot (nieuwsgemeenschap voor technologie) waar nagenoeg alle content (nieuws, reacties en reviews) door de gebruikers uit de gemeenschap geleverd wordt. *“These can form real communities around shared interests and have the potential to be used as a basis for political activity.”* (Thornton 38)

De informatie, interviews en analyses van Politiek-Digitaal zijn voor verschillende mensen een bron van informatie over brede maatschappelijke onderwerpen. De informatievoorziening op de site is redelijk pluriform wat komt door de decentrale en heterogene redactie variërend van bezoeker, activist tot politicus. Politiek-Digitaal draagt zo bij aan de pluriforme informatie voorziening in het publiek domein. Gevestigde (massa)media maken regelmatig gebruik van de beschikbare informatie op de site. Dit laat zien dat een organisatie die zich organiseert vanuit *civil society* invloed kan uitoefenen op de traditionele massamedia. Het is echter zeer moeilijk te bepalen of de berichtgeving van Politiek-Digitaal uiteindelijk invloed heeft op besluitvorming. Dit zal verder onderzocht moeten worden.

Hoewel Face Your World oorspronkelijk als een kunstproject begon, is het uitgegroeid tot een serieus instrument voor stedelijke herinrichting. Vanuit Amsterdam, Eindhoven, Os en Groningen is serieuze interesse getoond. Zo heeft onlangs de stadsdeelraad van Slotervaart

(Amsterdam) het ontwerp van een toekomstig buurtpark goedgekeurd. Het ontwerp is gemaakt door jongeren en wijkbewoners met behulp van de speciaal ontwikkelde software. Het project heeft zo mensen die een publieke ruimte delen in een virtuele omgeving bij elkaar gebracht. In de 3D omgeving wordt gecommuniceerd, gediscussieerd en worden besluiten gemaakt. Vervolgens heeft het project in Amsterdam invloed kunnen uit oefenen op gemeentelijke besluitvorming. De beslissing, die de stadsdeelraad genomen heeft, lijkt zo democratischer te zijn geworden.

Democratisering van kennis en informatie speelt bij Steljevraag en Geluids.net een belangrijke rol. In het eerst genoemde project is de hoeveelheid van beschikbare informatie en kennis een zeer beperkende factor voor het effect wat zij nagestreefd: de afstand tussen wetenschap en maatschappij verkleinen. De ontwikkelde software voor de vraag- & antwoordservice blijkt interessant te zijn voor organisaties die te maken hebben met een grote vragenstroom. Vooralsnog is het effect van het project voor het publiek domein klein.

Een project dat wel een direct effect gehad heeft is Geluids.net. In dit project wordt van ruwe data direct praktische kennis gemaakt. De informatie over geluidsoverlast door vliegtuigen rondom Schiphol is zeer functioneel in het debat tussen Schiphol, de overheid en burgers. De Commissie Deskundigen Vliegtuiggeluid maakt bij het adviseren aan de overheid momenteel gebruik van de data van Geluids.net. Naast het rapporteren over normhandhaving houdt de commissie zich nu ook bezig met het rapporteren over geluidsmetingen in het kader van informatievoorziening¹⁶. Verder zijn de gemeentes Amsterdam, Zaanstad, Leiden en twee bewonersorganisaties klant geworden en is er tevens een samenwerking ontstaan met contacten in Duitsland.

Veel minder concreet zijn de effecten van projecten als Holy, MILK en Kijkradio. Holy en MILK zijn beide kunstprojecten waarbij het vooral gaat om het achterliggende idee en de representatie daarvan. Voor de animaties die gebruikers bij Holy kunnen indienen zijn, naast regels over privacy en beledigende inhoud, geen inhoudelijke regels. De huidige animatieclips hebben vooral een entertainment functie. De experimenten met GPS technologie en kunst in het MILK project hebben ervoor gezorgd dat deze nieuwe kunstvorm meer onder de aandacht is gekomen. Een bijdrage aan het publiek domein gebeurt dan ook met een artistieke omweg. Bij dit soort projecten bepaalt de interpretatie van het werk door het publiek de betekenis ervan. Hoewel een echt debat uitblijft, zet het mensen aan het denken over de mogelijkheden en invloed van technologie op de economie en onze relatie met onze omgeving. MILK en Holy verzorgen niet zozeer een publiek debat, maar leveren wel materiaal om over te discussiëren.

De effecten van de toegang en manipulatie van informatie worden bij Kijkradio behandeld. Het project vertelt ons meer over de eigenschappen van debatten in media. Spelenderwijs leren kinderen de werkwijze van journalistieke media, waar nieuws vandaan komt en hoe technologie daarbij een rol speelt. Het werken met media en technologie zorgt

¹⁶ Voor meer informatie over deze cultuuromslag zie de voortgangsrapportages op <http://www.vliegtuiggeluid.nl/paginas/content.php?ID=6>

voor een kritisch mediabewustzijn wat een gedegen meningsvorming ondersteunt. Een ontwikkeld mediabewustzijn, is belangrijk in een wereld waarin media steeds meer deel uitmaken van ons bestaan (WRR 2). Het project draagt bij aan het publiek debat door de werking en effecten van media bloot te leggen. Ook hier is het meten van het effect een lastige zaak. Als we kijken naar de opzet van de projecten zien we dat ze in verhouding tot de ontvangen financiering veel kunnen bewerkstellingen. De projecten zijn echter te kleinschalig om grote invloed op het functioneren van het publiek domein te mogen verwachten. Experimentatie en innovatie zijn dan ook belangrijker voor het ontdekken van de mogelijkheden en het overwinnen van beperkingen.

“Internet als medium speelt dagelijks in op nieuwe trends en ontwikkelingen. Het gaat daarbij om techniek, design, maatschappelijke ontwikkelingen en inhoudelijke presentatie. Kleinschalige initiatieven op internet spelen vaak in op nieuwe trends. Dat is noodzakelijk want de gebruikers zijn kritische consumenten die vaak weinig loyaliteit aan een bepaalde website hebben. Vernieuwing is dus noodzaak.” (Groeneveld 17)

5. Conclusie

Tegen de achtergrond van het beleid van open communicatie en democratische meningvorming heeft Digitale Pioniers een zinvolle missie. Hoewel de projecten zelf het niet als hun voornaamste doel zien, dragen ze bij aan democratische informatievoorziening en meningsvorming. Het effect van de Digitale Pioniers projecten is in vergelijking met de grote maatschappelijke vraagstukken echter erg klein. Echte problemen worden niet onmiddellijk opgelost, maar er wordt wel geëxperimenteerd met mogelijke oplossingen. Daarbij gaat het om heel specifieke vraagstukken, waarbij de projecten zich concentreren op afgebakende doelgroepen. Echte deelname vindt vooral plaats door mensen die reeds ervaring hebben met het internet. De initiatieven maken op het internet deel uit van kleine netwerken die gezamenlijk weer grotere netwerken vormen. In het theoretische gedeelte van deze thesis kwam al naar voren dat het idee van één groot publiek domein achterhaald is. Er is eerder sprake van publieke netwerken of publieke sferen. De wijze waarop de Digitale Pioniers initiatieven zich organiseren lijkt deze aanname te ondersteunen.

Kennisland speelt met Digitale Pioniers in op de transformatie van de dynamiek en aard van het publiek domein. De modernisering en schaalvergroting zorgen, naast de fragmentarisering van het publiek, voor het ontstaan van vele soort mentale gemeenschappen. ‘Het Publiek’ en ‘de gemeenschap’ betekenen vandaag de dag dan ook iets anders dan vijftig jaar geleden. Mensen houden er steeds meer een eigen, unieke agenda op na. Het publiek is gefragmenteerd en georganiseerd in netwerken van belangengroepen. Private netwerken (familie, vrienden en kennissen) en publieke netwerken (werk, leefsituatie en overtuiging) die voorheen grotendeels samenvielen, zijn tegenwoordig gesplitst (Van den Boomen, Leven hoofdstuk 3). De mentale gemeenschappen “[...] *drijven sterker op zelforganisatie dan op institutionele regulering.*” (Van den Boomen, Leven hoofdstuk 3) De decentrale werkwijze van de Digitale Pioniers projecten illustreert dit. De internetinitiatieven zijn buiten gevestigde instellingen tot stand gekomen. Deze projecten *“worden vaak draaiende gehouden door vrijwilligers en dragen het karakter van kleinschalige gemeenschappen, discussiefora en informatienetwerken.”* (Eindrapportage april 3). Daarbij is het internet een onmisbaar instrument voor de organisatie van dergelijke projecten (Leadbeater; Castells 141). Internetoptimisten vestigen hun hoop op een terugkeer van de publieke sfeer via en op het internet waar virtuele gemeenschappen ontstaan op basis van gedeelde belangen en zelforganisatie. Sociale netwerken worden door het gebruik van ICT niet alleen persoonlijker maar ook grensoverschrijdend. Met behulp van digitale netwerktechnologieën heeft men een groot bereik, zowel geografisch als demografisch. Het stelt kleine belangengroepen in staat om met elkaar te communiceren en te organiseren (Thornton 41) Met relatief weinig geld kan men dan ook vaak een langlopend project opzetten. Meer dan driekwart van de DP projecten blijft (tot nu toe) dan ook na afloop van de ondersteuning op eigen kracht doorlopen.

De stimuleringsregeling focust zich op innovatieve internetinitiatieven. Voor de meeste DP projecten is het internet inderdaad het hoofdmedium. De oude distributienetwerken van belangengroepen vloeien steeds meer samen met communicatienetwerken zoals het internet. Sommige projecten laten de echte interactieve mogelijkheden van het internet daarentegen onbenut. Ze gebruiken een internetsite om informatie op traditionele wijze informatie te presenteren. Er is echter ook innovatief gebruik van de nieuwe mogelijkheden die nieuwe media ons bieden. Zo maakt een groot deel van de initiatieven effectief gebruik van de content die hun eigen achterban kan genereren. De mogelijkheid van digitale media om te bewerken en te interveniëren zorgt ervoor dat gebruikers zelf bijdragen kunnen leveren aan informatie en kennis binnen een netwerk. Vanuit het oogpunt van het publiek domein en *civil society* dragen de projecten bij aan burgerlijke participatie, meningsvorming en informatie-uitwisseling. Er wordt echter, door zowel KL als de projecten zelf, voorbij gegaan aan het probleem van de *digital divide*. Deze maakt de echte democratisering van het internet nog zeer lastig.

De notie dat de commercialisering van media ervoor gezorgd heeft dat ze niet meer als een zuiver doorgeefluik fungeren, impliceert niet dat daarmee de democratische potentie van media verdwenen is. Zoals op het forum van Maroc.NL te zien is zijn de debatten erg subjectief van aard. Ondanks deze beperking moet opgemerkt worden dat dergelijke fora en netwerken veel maatschappelijk relevante zaken aansnijden. Ze fungeren (nog steeds) als graadmeter. De gespreksituatie waarbij louter logisch beargumenteerd wordt moeten we op internet zien als een theoretisch ideaal: we moeten ernaar verlangen, er hard aan werken maar het niet verwachten.

Castells concludeert dat innovatie voor de informatiemaatschappij het belangrijkste is en dat innovatie afhankelijk is van kennisgeneratie en de samenwerking en open toegang in het innovatie proces (100-2). De innovatie en het vermogen om bij te dragen aan het functioneren van het publiek domein verschilt per project. De projectindieners zien zelf, net als Rheingold (279) en Kellner, doorgaans een hoog democratisch potentieel in het internet. Het ene project lijkt veelbelovender dan het andere. De projecten dienen op grotere schaal te worden uitgevoerd om voor een echt maatschappelijk effect te zorgen. Zoals in hoofdstuk 1 al werd opgemerkt hebben initiatieven in het publiek domein zelden directe invloed op besluitvorming. Van projecten van deze omvang mag ook niet verwacht worden dat ze kwesties van een complexe multiculturele samenleving kunnen oplossen, de initiatiefnemers hebben ook die ambitie niet. Ze dienen echter wel als inspiratie bron voor potentiële alternatieven, ze geven geen complete maar wel vele partiele impulsen in de goede richting en kunnen voor olievlekwerking zorgen. De stimuleringsregeling Digitale Pioniers is er voor bedoeld om experimentele ideeën een kans te geven. Om voor echte maatschappelijke innovatie te zorgen is het dan ook beter om met klein geld veel te experimenteren. Daarbij hoort het proces van vallen-en-opstaan, stap-voor-stap en het besef dat de vele niches ook vele initiatieven vergen.

Literatuur

- Aissati, Mohamed El. Voorzitter, Stichting Maroc.NL, 19 juli 2006.
- Boeder, Pieter. "Habermas's heritage: The future of the Public Sphere in the network society." *First Monday* 10.9 (September 2005).
3 augustus 2006 <http://www.firstmonday.org/issues/issue10_9/boeder/>
- Bohman, James. "Expanding dialogue: The Internet the public sphere and prospects for transnational democracy." *After Habermas: New Perspectives on the Public Sphere*. Eds. Nick Crossly & John Michael Roberts. Oxford: Blackwell Publishing, 2004. 131-155.
- Bollier, David. *The Endangered Wellspring of Creativity, Commerce and Democracy*. Washington, D.C.: New America Foundation & Public Knowledge, 2002. 5 april 2006 <http://www.publicknowledge.org/pdf/why_the_public_domain_matters.pdf>
- Boomen, van den, Marianne. *Leven op het net: De sociale betekenis van virtuele gemeenschappen*. Amsterdam: Instituut voor publiek en politiek, 2000.
18 juli 2006 <<http://www.xs4all.nl/~boom/boek/>>
- . Online posting. 22 februari 2000.
Nettime 20 mei 2006 <<http://mail.v2.nl/nettime/2000/Feb/0044.html>>
- Calhoun, Craig. "Introduction: Habermas and the Public Sphere." *Habermas and the Public Sphere*. Ed. Craig Calhoun. Cambridge: MIT Press, 1992. 1-48.
- . "Rethinking the Public Sphere." Presentation Ford Foundation 7 februari 2005. SSRC 13 september 2006
<http://www.ssrc.org/programs/calhoun/publications/Rethinking_the_Public_Sphere_05_speech.pdf>
- Castells, Manuel. *The Internet Galaxy: Reflections on the Internet, Business, and Society*. Oxford: University Press, 2001.
- Dijk, Jan A.G.M. van. *Netwerkmaatschappij: sociale aspecten van nieuwe media*. Houten: Bohn Stafleu Van Loghum, 1997.
- . "Netwerken, het zenuwstelsel van onze maatschappij." Oratie Jan A.G.M. van Dijk, Universiteit Twente 1 november 2001. Transformaties 1 mei 2006 <<http://www.transformaties.org/bibliotheek/Oratie-Jan-van-Dijk-1nov-2001.pdf>>
- Eurostat. "The Digital Divide in Europe." *Statistics in focus* 38 (November 2005). ITU 17 juli 2006 <http://www.itu.int/osg/spu/statistics/DOI/linkedddocs/DD_Europe_2005.pdf>
- Flint, Joost. *DDS: 10 jaar anders*. DDS Januari 2004.
13 juni 2006 <<http://www.dds.nl/downloads/achtergrondartikel.pdf> >
- Frissen, Paul & Jos de Mul. "Techniek is niet neutraal." *Trouw* 2 mei 1998: 19.
Erasmus Universiteit Rotterdam 15 juli 2006
<<http://www2.eur.nl/fw/hyper/Artikelen/impactict.htm>>
- Frissen, Valerie, e.a. *De schaduwdemocratie: ict en maatschappelijke participatie*. Delft: TNO, 2001.

- Groeneveld, Syb. *Werkplan Pioniers Academie*. Amsterdam: Stichting Nederland Kennisland, 2005.
- Habermas, Jürgen. *The Structural Transformation of the Public Sphere: An Inquiry into a Category of Bourgeois Society*. Trans. Thomas Burger. Cambridge: Polity Press, 1989.
- Kellner, Douglas. "Techno-Politics, New Technologies, and the New Public Spheres." 1997. UCLA GSE&IS 27 juni 2006
<<http://www.gseis.ucla.edu/faculty/kellner/papers/habermas.htm>>
- Kluitenberg, Eric. "Frequently Asked Questions about the Public Domain." *Sarai Reader 2001: Public Domain*. Eds. Shuddhabrata Sengupta & Geert Lovink. Sarai Programme & Waag Society: Delhi/Amsterdam, 2003.
Sarai 27 juni 2006 <[http://www.sarai.net/journal/pdf/016-023%20\(FAQ\).pdf](http://www.sarai.net/journal/pdf/016-023%20(FAQ).pdf)>
- Kockelkoren, Petran. *Techniek: kunst, kermis en theater*. Rotterdam: Nai, 2003.
- Lacey, Nick. "Audience as Citizens." *Media Institutions and Audiences: Key Concepts in Media Studies*. New York: Palgrave, 2002. 206-222.
- Leadbeater, Charles & Paul Miller. *The Pro-Am Revolution: How Enthusiasts are changing our Society and Economy*. London: Demos, 2004.
- Lessig, Lawrence. *Free Culture: How Big Media Uses Technology and the Law to Lock Down Culture and Control Creativity*. New York: Penguin Press, 2004.
Free Culture 19 september 2006 <<http://www.free-culture.cc/freeculture.pdf>>
- Linde, Irene van der. "Sterft, gij oude vormen en gedachten." *Computable* 19 december 1997: 49. *Transformaties* 14 juli 2006
<<http://www.transformaties.org/castells/bibliotheek/interviewcomputable.htm>>
- Lister, Martin, Jon Dovey, Seth Giddings, Iain Grant & Kieran Kelly. *New Media: A Critical Introduction*. London: Routledge, 2003.
- Maroc.NL. "Jonge Moslimleider / Spuugzat om altijd maar voor extremist te worden aangezien." Kustaw Bessems, op *Nieuws van de dag*. Maroc.NL 19 juli 2006
<<http://www.maroc.nl/forums/showthread.php?s=d3bcb72e2452677f547f80b10d17bb61&threadid=194163>>
- Magenta, Meldpunt Discriminatie Internet. *Jaarverslag 2002*. Amsterdam: Stichting Magenta, Meldpunt Discriminatie Internet, 2003. MDI 20 juli 2006
<<http://www.meldpunt.nl/dl/mdi-jaarverslag-2002.pdf>>
- . *Jaarverslag 2003*. Amsterdam: Stichting Magenta, Meldpunt Discriminatie Internet, 2004.
MDI 20 juli 2006 <<http://www.meldpunt.nl/dl/mdi-jaarverslag-2003.pdf>>
- Mul, Jos de. *Cyberspace Odysee*. Kampen: Klement, 2002.

- Polak, Esther. "MILKproject in Kasteel Groeneveld." Nettime 25 oktober 2004.
Nettime 2 augustus 2006
<<http://www.nettime.org/Lists-Archives/nettime-nl-0410/msg00057.html>>
- Poster, Mark. "The net as Public Sphere?" *Wired* 3.11 (Nov 1995). *Wired Magazine* 7 april 2006
<<http://www.wired.com/wired/archive/3.11/poster.if.html> >
- Raad voor Cultuur. *Mediawijsheid: de ontwikkeling van nieuw burgerschap*. Juli 2005.
Raad voor Cultuur 3 augustus 2006
<<http://www.cultuur.nl/files/pdf/advies/200507140938420.med-2005.02498-1.pdf>>
- Rheingold, Howard. *The Virtual Community: Homesteading on the electronic Frontier*.
Massachusetts: Addison-Wesley Publishing Company, 1993.
- Rustema, Reinder. "Politici begrijpen potentie internet nog steeds niet."
NRC Handelsblad 10 december 2002. Rustema 3 augustus 2006
<<http://reinder.rustema.nl/gepubliceerd/nrc10dec02.txt>>
- . Oprichter & bestuurslid, Stichting Petities.nl, 2 juni 2006; 20 juli 2006.
- Schudson, Michael. "Was There Ever a Public Sphere? If So, When? Reflections on the American Case." *Habermas and the Public Sphere*. Ed. Craig Calhoun. Cambridge: MIT Press, 1992. 143-177.
- Sorj, Bernardo & Luis Eduardo Guedes. "Digital Divide: Conceptual Problems, Empirical Evidence and Policy Making Issues." *Incommunicade Reader*. Eds. Geert Lovink & Soenke Zehle. Amsterdam: Institute of Network Cultures, 2005. 30-47
- Steenhoven, Joeri van den, e.a. *.NL: Ten Years of ICT Society*. Eds. Joeri van den Steenhoven & Jolein Baidenmann. Amsterdam: Ministerie BZK, Kenniscentrum Grote Steden / Kennisnetwerk Social Quality Matters, Stichting Nederland Kennisland. 2004.
Digitale Pioniers 1 juni 2006 <http://www.digitalepioniers.nl/assets/binaries/bibliotheek/publicaties/internet_x_society_10_yrs.pdf>
- Stichting Nederland Kennisland. *Eindrapportage ronde 1-4*. April 2005.
---. *Eindrapportage ronde 5-8*. Juli 2005.
- Thompson, John B. *Media and Modernity: A Social Theory of the Media*. Cambridge: Polity Press, 1995.
- Thornton, Alinta. "Does Internet Create Democracy?" - MA Thesis, University of Technology, Sydney, 2002. 18 juli 2006
<http://www.zip.com.au/~athornto/thesis_2002_alinta_thornton.doc>
- Timan, Marten. "Open Content and the Music Industry: How Open Content can contribute to the exposure, sales, creativity and distribution of independent music."
Simuze 19 juli 2006 <http://simuze.nl/live/media/docs/mtiman_thesis.pdf>
- Timan, Marten, bestuurslid & oprichter van Simuze, Stichting Open Media, 30 juli 2006.

TNO-rapport. *Publieke diensten op het internet: Onderzoek naar een stimuleringsfonds voor publieke dienstenontwikkeling*. Delft: TNO, 2001.

---. *Pionieren op meer manieren: Evaluatie tijdelijke stimuleringsmaatregel Digitale Pioniers*. Delft: TNO, 2005.

Verzola, Roberto. "Cyberlords: The Rentier Class of the Information Sector."

Nettime 6 maart 2004. Nettime 19 juli 2006

<<http://www.nettime.org/Lists-Archives/nettime-l-0403/msg00021.html>>

Wijers, Björn. "Interview: Björn Wijers van muziek community Simuze."

Wobly.nl 18 juni 2006. Wobly.nl 2 augustus 2006

<<http://www.wobly.nl/modules.php?name=News&file=article&sid=459>>

Overige bronnen

Motie van kamerleden Halsema, Van Zuijlen en Atsma, TK 27088, nr. 14.

Digitale Pioniers <http://www.digitalepioniers.nl>

Indymedia <http://www.indymedia.nl/>

Slashdot <http://slashdot.org/>

Stichting Nederland Kennisland <http://www.kennisland.nl>

Websites Digitale Pioniers projecten

Face Your World <http://www.faceyourworld.nl>

Geluids.net <http://www.geluidsnet.nl>

Holy <http://www.holy.nl>

Kijkradio <http://www.kijkradio.nl>

Knowledge Explosion Netwerk <http://www.steljevraag.nl>

Maroc.NL <http://www.maroc.nl>

MILKproject <http://www.milkproject.net>

Petities.nl <http://www.petities.nl>

Politiek-Digitaal <http://www.politiekdigitaal.nl>

Simuze <http://www.simuze.nl>

Bijlagen

Bijlage 1

Aanvraagformulier Stimuleringsregeling Digitale Pioniers, tiende ronde

Bijlage 2

Leidraad Stimuleringsregeling Digitale Pioniers Tiende ronde, april 2006

Bijlage 3

Selectieprocedure & Interne Beoordelingsheet Digitale Pioniers

Bijlage 4

Digitale Pioniers projectenbeschrijvingen & analyses

Bijlage 1

Aanvraagformulier Stimuleringsregeling Digitale Pioniers, tiende ronde

De stimuleringsregeling Digitale Pioniers ondersteunt innovatieve internetprojecten in het publieke domein. Kijk voor de voorwaarden en criteria van de regeling in de Leidraad 2006 op www.digitalepioniers.nl.

Het invullen van dit aanvraagformulier zal ongeveer 4 uur in beslag nemen. Als je de aanvraag voor 8 mei 2006 instuurt, kun je feedback op je aanvraag vragen. Geef daarvoor in een e-mail aan info@digitalepioniers.nl aan waar je feedback op wilt. Je hebt dan nog een week om je aanvraag aan te passen. Na 8 mei is feedback niet meer mogelijk. De sluitingstermijn voor de tiende ronde is 16 mei 2006 20.00 's avonds.

1. Gegevens aanvrager

Naam project: _____

Indiener (organisatie): _____

Contactpersoon: _____

Postadres: _____

Postcode: _____

Plaats: _____

Bezoekadres: _____

Telefoon: _____

E-mail: _____

Website URL of een demo van je project: _____
 Naar dit e-mail adres wordt de ontvangstbevestiging gestuurd

Stuur geen bijlagen mee met deze aanvraag. Indien er onduidelijkheid over de aanvraag bestaat, wordt er contact met je opgenomen.

b. Doel van het project (max. 200 woorden)
Beschrijf hier wat je met het project wilt bereiken.

c. Doelgroep(en) van het project (max. 200 woorden)

Beschrijf de volgende zaken:

- Voor wie het project bedoeld is (doelgroep).
 - Hoe groot de doelgroep is.
 - Hoe je die doelgroep wilt bereiken en welk deel van de doelgroep je verwacht te bereiken.
 - Hoe je de doelgroep bij je project gaat betrekken.
-

d. Vergelijkbare initiatieven (max. 150 woorden)

Zijn er vergelijkbare initiatieven in Nederland of het buitenland? Geef aan welk verschil er is tussen jouw project en vergelijkbare projecten. Wat is de meerwaarde van jouw project?

4. Planning en resultaat

a. Beschrijf de planning van het project en belangrijke tussen- en eindproducten.

Uitleg:

- Benoem de diverse fases binnen het project.
- Benoem per fase de aard van de activiteiten, bijvoorbeeld: technische ontwikkeling, communicatie, marktonderzoek, vormgeving, PR, lancering, implementatie etc. Per fase zijn meerdere activiteiten mogelijk.
- Beschrijf per fase de uitkomst van een activiteit in een concreet product of resultaat.
- Wees kort!
- Gebruik het format hieronder.

	Fase	Activiteiten	Resultaat/ Eindproduct	Start	Einde
1.					
2.					
3.					
4.					
5.					
6.					

Let op! De producten waar je ondersteuning voor vraagt dienen 1 maart 2007 gereed te zijn. Houd daar in je planning rekening mee.

4b. Software en content

Geef aan welke software je gaat gebruiken en van welke standaarden je gebruik gaat maken. Als je een al bestaande applicatie wil aanpassen of implementeren vermeldt dan de link naar de voorbeeldsite. Geef ook aan hoe je verwacht die verder te ontwikkelen. (max. 150 woorden)

4c. Content

Geef een indicatie van de hoeveelheid content die je denkt te gaan gebruiken en beschrijf de uitingsvormen (woord, beeld, geluid).

4d. Overdracht kennis en producten

Hoe stel je kennis en producten die je tijdens het project realiseert ter beschikking aan derden? Denk hierbij aan handleidingen of bijvoorbeeld applicaties die onder een open source licentie beschikbaar komen of inhoud die via een open content licentie gepubliceerd wordt.

Licht dit tenminste toe voor de resultaten en eindproducten onder vraag 4. (max. 150 woorden)

5. Organisatie

a. Achtergrond organisatie (max. 200 woorden)

Vertel wat over de indienende organisatie. Hoe wordt de huidige organisatie gefinancierd en door wie? Van organisaties die langer dan een jaar bestaan horen we ook graag wat de omzet is, hoeveel mensen in dienst zijn en of er gebruik wordt gemaakt van vrijwilligers.

b. Rechtspersoon (100 woorden)

Is de indienende organisatie op dit moment al een rechtspersoon? Zo ja, wat voor een? Zo nee, wat voor doelstelling geef je de op te richten stichting en hoe ziet de bestuursstructuur er uit (aantal leden etc.).

c. Projectorganisatie (150 woorden)

Vertel hoe het projectteam er uit zal zien. Welke mensen (korte introductie van 1 zin) met welke taken. Geef ook een korte lijst van organisaties waarmee je binnen dit project samenwerkt.

5. Begroting

Bij het opstellen van de begroting moeten de kosten waar mogelijk gespecificeerd worden. Een toelichting is te vinden in de 'Leidraad 2006' die in de bibliotheek op www.digitalepioniers.nl staat. De ingediende begroting moet uitgaan van netto kosten. Dit betekent dat aanvragers die BTW-plichtig zijn in hun begroting de bedragen exclusief BTW moeten vermelden. Mocht de aanvrager niet BTW-plichtig zijn dan is de bijdrage inclusief

BTW. Omschrijf ook de tijd die je zelf in het project denkt te steken die niet in rekening wordt gebracht.

a. Begroting

	uren/aantal	bedrag	Totaal
Personele Kosten			€0
			€0
Materiële kosten			€0
			€0
Externe Kosten			€0
			€0
Overige kosten			€0
Oprichten rechtspersoon			€0
Accountant			€0
			€0
Totaal			€0
Financiering door derden			
Vrijwillige bijdrage indiener			
Fondsen			
Gewenste Bijdrage			

b. Toelichting bij begroting (max. 200 woorden)

Mocht je een bijdrage van een andere partij (denken te) ontvangen geef dan aan voor welk deel je aanvraag doet bij Digitale Pioniers.

c. Andere partijen/fondsen (max. 200 woorden)

Wat heb je gedaan om realisatie van het project dichterbij te brengen? Denk hierbij aan lopende subsidieaanvragen, betrekken van andere organisaties etc. Indien je elders ook financiering hebt aangevraagd, geef dan hieronder een specificatie met daarin de hoogte van de aanvraag, de naam van de organisatie en de status van subsidieaanvraag.

6. Overige ondersteuning?

Zijn er andere vormen van ondersteuning die je nodig om het project te realiseren, zoals expertise, netwerk, projectmanagement etc.? (max. 200 woorden)

7. Duurzaamheid

Hoe denk je het project te continueren nadat de ondersteuning van Digitale Pioniers is beëindigd? (max. 200 woorden)

8. Opmerkingen

Is er iets dat je nog aan je aanvraag wilt toevoegen? Schrijf dat dan hieronder. Mocht er aanleiding toe zijn, dan wordt er contact met je opgenomen. (max. 150 woorden)

9. Hoe ken je de Digitale Pioniers?

Vermeld hier hoe je bij de Digitale Pioniers bent gekomen (bijvoorbeeld via internet, advertentie in de krant, via een bekende, enz).

10. Ondertekening

Ondergetekende verklaart de "Leidraad Stimuleringsregeling Digitale Pioniers 2006" gelezen te hebben en daarmee geheel en zonder voorbehoud akkoord te zijn:

Naam

Organisatie

Plaats

Datum

Deze aanvraag versturen naar info@digitalepioniers.nl. Het aanvraagformulier per post versturen is niet mogelijk.

Bijlage 2

Leidraad Stimuleringsregeling Digitale Pioniers Tiende ronde, april 2006

1. Stimuleringsregeling Digitale Pioniers

De Stimuleringsregeling Digitale Pioniers richt zich op vernieuwende internetinitiatieven die bijdragen aan pluriforme informatievoorziening, meningsvorming en participatie in het publieke domein op internet. De regeling is een project van Stichting Nederland Kennisland (hierna te noemen KL). Digitale Pioniers wordt gefinancierd door een aan KL verstrekte subsidie van het Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap en het Nationaal Actieprogramma Elektronische Snelwegen. De regeling loopt tot en met mei 2007. Bijdragen van KL in het kader van deze stimuleringsregeling worden uitsluitend verstrekt conform deze leidraad. De bijdragen worden verstrekt in de vorm van een gift.

2. Aanvraagprocedure

Aanvragen voor bijdragen kunnen uitsluitend worden ingediend door middel van het aanvraagformulier voor de tiende ronde van de Stimuleringsregeling Digitale Pioniers. Het aanvraagformulier is in de bibliotheek van de website www.digitalepioniers.nl beschikbaar in Word (.doc) en Open Office (.swx) formaat. Aanvragen kunnen alleen digitaal worden ingediend door een email te sturen aan info@digitalepioniers.nl. Na ontvangst van een volledig en correct ingevuld formulier, zal de aanvrager binnen een week een bevestiging van ontvangst krijgen. De bevestiging wordt uitsluitend per email verstuurd naar het in de aanvraag vermelde emailadres. De aanvrager dient ervoor zorg te dragen dat dit email adres geldig en werkend is. Mocht een aanvrager geen bevestiging van ontvangst hebben gekregen, dan dient deze daar zelf in de daaropvolgende week telefonisch en schriftelijk bij KL melding van te maken. Per aanvrager kan per ronde maar 1 aanvraag worden ingediend. Voor inlichtingen en adviezen over het invullen en indienen van een aanvraagformulier kan men op werkdagen telefonisch terecht bij het secretariaat van KL. Dit overleg bindt KL op geen enkele wijze. Zo zal het geven van aanwijzingen over de opzet van een project nimmer leiden tot een recht op toekenning van de gevraagde bijdrage.

3. Tijdstip aanvraag

In 2006 worden 3 rondes voor aanvragen in het kader van de Stimuleringsregeling Digitale Pioniers gehouden. Iedere ronde worden, bij voldoende kwaliteit, gemiddeld 8 projecten gehonoreerd. Opening en sluiting van de indieningstermijnen voor deze rondes worden aangekondigd op de website www.digitalepioniers.nl. Aanvragen voor de tiende ronde kunnen worden ingediend vanaf 18 april 2006. De sluitingstermijn voor de tiende ronde is 17 mei 2006. Projecten worden uiterlijk 16 juni 2006 geïnformeerd over het al dan niet toewijzen van de gevraagde bijdrage.

Indien bijzondere, door de aanvrager bij KL aan te geven, omstandigheden daartoe naar de mening van KL aanleiding geven, kan aan de behandeling van een aanvraag buiten de vastgestelde rondes gehoor worden gegeven.

4. Selectieprocedure

a. Toetsing. De aanvraag wordt in eerste instantie getoetst aan de algemene criteria van de Stimuleringsregeling Digitale Pioniers (zie onder punt 7 van deze leidraad).

b. Voorselectie. KL maakt een voorselectie van maximaal 25 projecten die in haar ogen kansrijk zijn. Bij twijfel, onvoldoende duidelijkheid of onvoldoende innovatieve technische uitwerking kan de aanvrager worden gevraagd om het voorstel nader toe te lichten of te herschrijven.

c. Advies experts. KL organiseert vervolgens een expertbijeenkomst met vijf tot zeven adviseurs. Met hen bespreekt KL de voorselectie en brengt de voorselectie van 25 projecten

terug tot een shortlist van ongeveer 10 projecten.

d. Intakegesprek. Met de aanvragers van de projecten op de shortlist vindt een intakegesprek plaats. Daarin wordt het voorstel en de uitvoering in detail besproken. Tevens wordt bepaald welke inhoudelijke en organisatorische begeleiding er door KL naast de financiële ondersteuning geboden wordt.

e. Toekenning. KL zal op basis van het intakegesprek besluiten tot toekenning van de bijdrage (al dan niet onder nadere voorwaarden) of afwijzing.

f. Toekenningsen afwijzingsbrief. Binnen twee weken na het intakegesprek ontvangen de geselecteerde projecten in tweevoud een toekenningsbrief. Na lezing en acceptatie van de toekenningsbrief wordt een ondertekend exemplaar door de aanvrager binnen 10 werkdagen teruggestuurd aan KL. De projecten die niet tot de definitieve selectie behoren worden schriftelijk op de hoogte gebracht van dit besluit.

g. Bezwaar. KL is niet gehouden te reageren op bezwaren van de aanvrager. KL hoeft geen verantwoording af te leggen over de gemaakte keuzes. Er is geen bezwaar of beroepsprocedure mogelijk.

5. Voorwaarden bij toekenning

Bij toekenning van de bijdrage geldt een aantal voorwaarden. Deze zijn:

a. De bijdrage kan slechts worden betaald aan bestaande rechtspersonen (zie paragraaf 6). De aanvrager dient ter bewijs daarvan een uittreksel uit het relevante register van de Kamer van Koophandel bij het intakegesprek te overleggen. Dit dient vergezeld te gaan van het rekeningnummer van de aanvragende rechtspersoon en indien van toepassing de statuten van de rechtspersoon. Na ontvangst van alle relevante stukken zal KL tot betaling van de bijdrage overgaan.

b. De aanvrager is verplicht over de voortgang van het project te rapporteren. De aanvrager werkt tussentijds mee aan een voortgangsgesprek met KL en levert aan het eind van het project een schriftelijke rapportage en een financiële tot genoegen van KL gespecificeerde afrekening. De aanvrager werkt na afloop van het project mee aan verdere monitoring van het project.

c. KL is gerechtigd de administratie van de aanvrager te controleren of te laten controleren.

d. De bijdrage wordt slechts verstrekt indien de begroting van het project naar de mening van KL afdoende is gefinancierd.

e. De aanvrager stelt de resultaten van het project evenals kennis en ervaringen die bij het project zijn opgedaan zoveel mogelijk beschikbaar aan derden.

f. Bij publicaties van het project en op de website van het project wordt melding gemaakt van de door KL verleende ondersteuning, door middel van de volgende tekst: “<naam project> wordt ondersteund door de Stimuleringsregeling Digitale Pioniers”. Deze tekst dient vergezeld te gaan van het logo van Digitale Pioniers en de URL www.digitalepioniers.nl. Het logo van Digitale Pioniers is beschikbaar via de bibliotheek van de Digitale Pioniers website. KL kan aan de toekenning van de bijdrage ook andere en nadere voorwaarden verbinden. Dit kan nog tot na het intakegesprek. Deze worden vermeld in de toekenningsbrief. Alle relevante stukken (ondertekende toekenningsbrief, KvK uittreksel, rekeningnummer en eventueel statuten) dienen voor 1 augustus 2006 in het bezit te zijn van KL.

6. Rechtspersoon

Alleen in Nederland gevestigde en geregistreerde rechtspersonen komen in aanmerking voor ondersteuning. Op het moment van aanvraag hoeft de aanvrager nog geen rechtspersoon te zijn. Mocht een project toegekend worden en de aanvrager is nog geen rechtspersoon dan kunnen de kosten verbonden aan het oprichten van een stichting, die als doelstelling het realiseren van het project kent, worden vergoed. De bijdrage wordt dan toegekend aan de rechtspersoon nadat deze is opgericht.

7. Toetsingscriteria

Een aanvraag wordt in ieder geval getoetst op onderstaande criteria:

Inhoudelijk

- Het project is een vernieuwend internetinitiatief.

- Het project levert een bijdrage aan democratische meningsvorming, maatschappelijke participatie, informatieuitwisseling of sociale cohesie of vormt een waardevolle aanvulling op het bestaande aanbod van publieke informatie op internet.
- Het project sluit aan bij het lopende thema Overheid (zie www.digitalepioniers.nl) of past binnen één van de categorieën Beeld & Geluid, Debat of Mobiliteit.
- Het project is gericht op een specifiek thema of een gedefinieerde doelgroep en de behoeften van die doelgroep.
- Het project heeft een bovenlokaal bereik en is gericht op Nederland.
- Lopende projecten komen alleen in aanmerking voor een bijdrage indien het gaat om een uitbreiding of professionalisering van bestaande activiteiten.

Organisatie

- De indiener is een kleinschalige organisatie zonder winstoogmerk.
- Het project wordt mede draaiende gehouden door vrijwilligers.
- De organisatie heeft voldoende aantoonbaar organisatorisch vermogen om het project uit te voeren en het beoogde resultaat te realiseren.
- De organisatie heeft een duidelijke affiniteit (door middel van contacten of kennis) met de gedefinieerde doelgroep.
- De organisatie is een rechtspersoon (een vereniging, stichting of een besloten vennootschap) of kan op korte termijn een rechtspersoon worden.

Aanpak

- Het projectplan is voldoende concreet geformuleerd. Daaronder valt een duidelijke doelgroep, een realistische planning, een omschrijving van de werkwijze (in fases) van het project, meetbare doelen en een gespecificeerde begroting.
- Het project maakt, indien beschikbaar, gebruik van reeds ontwikkelde (open source) applicaties.
- Het project is Nederlandstalig, dan wel tweetalig van opzet.
- De organisatie legt tussentijds en na afloop verantwoording af en werkt mee aan monitoring na afloop van het project.
- De organisatie stelt applicaties, kennis en ervaringen die met steun van de regeling worden gerealiseerd zoveel mogelijk publiek beschikbaar. Te ontwikkelen software wordt, waar mogelijk, onder een open source software licentie uitgebracht en geproduceerde content wordt, waar mogelijk, via een open content licentie gepubliceerd.
- Het project wordt niet eerder in gang gezet dan na toekenning van de bijdrage. Het project start voor 1 augustus 2006 en is afgerond voor 1 maart 2007.

8. Software of content project

De Stimuleringsregeling Digitale Pioniers maakt onderscheid tussen drie soorten projecten: software ontwikkeltrajecten, software hergebruiktrajecten en contentprojecten.

- 1 Een software ontwikkeltraject is gericht op een innovatieve ontwikkeling van software, die nog niet elders beschikbaar is. De maximale bijdrage aan een ontwikkeltraject is € 30.000.
- 2 Een software hergebruiktraject maakt gebruik van al beschikbare software en zet die in of past die aan voor een nieuwe context. Deze projecten kunnen een bijdrage van maximaal € 15.000 ontvangen.
- 3 Een contentproject richt zich primair op de uitwisseling en het delen van informatie (tekst, beeld of geluid) of het aanbieden van een publieke dienst, waarbij content geproduceerd en gepubliceerd wordt. Deze projecten kunnen een bijdrage van maximaal € 15.000 ontvangen.

9. Financiën

Per ronde is ongeveer € 125.000 beschikbaar. De hoeveelheid projecten die per ronde wordt geselecteerd voor toekenning is afhankelijk van de kwaliteit van de ingediende voorstellen, de hoogte van de gewenste bijdragen en de verdeling tussen de drie soorten projecten. De aanvraag moet een gedetailleerde en goed onderbouwde begroting bevatten. Doelen moeten

meetbaar omschreven zijn. Indien er voor hetzelfde project ook elders financiering is aangevraagd, moet aangegeven worden voor welke bedragen dit geldt en bij welke partijen financiering is aangevraagd of gehonoreerd. De ingediende begroting moet uitgaan van netto kosten. Dit betekent dat aanvragers die BTWplichtig zijn in hun begroting de bedragen exclusief BTW moeten vermelden. Mocht de aanvrager niet BTWplichtig zijn dan is de bijdrage inclusief BTW. De verantwoordelijkheid voor goede afwikkeling van de heffing en afdracht van omzetbelasting (BTW) van deze bijdrage ligt geheel bij de aanvrager. De bijdrage kan uitsluitend worden ingezet voor toekomstige projectkosten en niet voor algemene of structurele kosten van de indienende organisatie. Projectkosten kunnen onder meer zijn:

- *Kosten voor personeel en honoraria voor derden.* Kosten voor zover die betrekking hebben op directe werkzaamheden voor het project en tegen een redelijke vergoeding uitgevoerd worden. Hierbij gaat het bijvoorbeeld om:
 - vormgeving website;
 - ontwikkeling van nieuwe applicaties en tools;
 - archivering en ontsluiting van gepubliceerd materiaal;
 - inhuren van technische en inhoudelijke expertise ten behoeve van kwaliteitsverbetering. Als initiatiefnemers zelf tijd in het project investeren die hun normale werkzaamheden hinderen, kunnen die uren voor een beperkte periode op de begroting worden geplaatst, tegen een minimaal uurtarief.
- *Huur of aanschaf van specifieke apparatuur.* Deze kosten moeten direct gerelateerd zijn aan het project, zoals licenties voor specifieke software. Bij aanschaf van apparatuur die ook voor andere werkzaamheden wordt ingezet, wordt slechts het evenredige deel van de kosten vergoed.
- *Accountantkosten.* Bij aanvragen van meer dan € 10.000 kan een maximumbedrag van € 700 voor accountantskosten worden gereserveerd.
- *Oprichten rechtspersoon.* Mocht een project toegekend worden en nog geen rechtspersoon zijn dan kunnen de kosten verbonden aan het oprichten van een stichting, die als doelstelling het realiseren van het project kent, worden vergoed. Hiervoor kan een maximumbedrag van €700 in de begroting worden opgenomen.
- *Publiciteitskosten.* Hieronder valt het maken van publiciteitsmateriaal zoals folders en posters en in zekere mate het plaatsen van advertenties en/of banners. Publiciteitskosten mogen niet meer dan 10% van de totale begroting van het ingediende project bedragen.
- *Overige kosten.* Hieronder vallen onder andere reiskosten die noodzakelijk zijn voor de uitvoering van het project (geen woonwerkverkeer). Overige kosten mogen niet meer dan 4% van de totale begroting van het ingediende project bedragen.

10. Extra Financiering

Mocht een project tijdens de uitvoering tegen onverwachte problemen oplopen waarvoor externe expertise nodig is, dan bestaat in sommige gevallen de mogelijkheid daar extra financiering voor aan te vragen bij Digitale Pioniers. Het kan dan bijvoorbeeld gaan om juridisch advies voor het project. Hieraan zijn drie voorwaarden verbonden:

- KL onderzoekt of de gevraagde expertise niet via het netwerk van Digitale Pioniers beschikbaar is en beoordeelt of de vraagstelling duidelijk genoeg is.
- KL bemiddelt bij het selecteren van de juiste adviseur.
- Het uitgebrachte advies moet ook voor derden beschikbaar zijn.

11. Begeleiding

Naast financiële ondersteuning biedt KL in het kader van de Stimuleringsregeling Digitale Pioniers ook organisatorische en inhoudelijke begeleiding aan de ondersteunde projecten. Het gaat om de volgende begeleiding:

Contactpersoon en monitoring

Voor gehonoreerde initiatieven wordt een vaste contactpersoon binnen KL gekozen die inhoudelijk een goede link heeft met het desbetreffende project. Tijdens de looptijd is er een voortgangsgesprek en een eindgesprek. Na afloop worden afspraken over het

monitoringsproces gemaakt.

Academie

Aan een selecte groep projectleiders zal een leertraject worden aangeboden onder de naam Digitale Pioniers Academie. Projectleiders die blijf geven van visie en inzet en dat combineren met een reële ambitie om met hun project door te groeien komen hiervoor in aanmerking. Doel is de projecten te laten uitgroeien tot creatieve startende ondernemingen. De DPA bestaat uit maximaal twaalf personen. Projectleiders kunnen zich opgeven voor deze leergang. De selectieprocedure zal plaatsvinden in april en mei 2006.

Website

Elk project kan nieuws met betrekking tot het project publiceren op de website van Digitale Pioniers. Op termijn krijgt elk project de mogelijkheid updates op zijn projectpagina te publiceren en bij te dragen aan discussies op de forumpagina's.

12. Betaling en terugbetaling

De betaling van de bijdrage geschiedt als volgt:

- 80% bij wijze van voorschot Na ontvangst van de door de aanvrager voor akkoord ondertekende toekenningsbrief en de ontvangst van alle relevante stukken zal KL tot betaling van de bijdrage overgaan. Alle relevante stukken (KvK uittreksel, rekeningnummer en eventueel statuten) dienen voor 1 augustus 2006 in het bezit te zijn van KL. KL betaalt binnen twee weken na dit tijdstip.
- 20% na de eindafrekening Binnen twee maanden na de in het aanvraagverzoek gemelde einddatum van het project, dient de aanvrager naar genoegen van KL aan te tonen dat hij aan alle algemene en bijzondere voorwaarden voor toekenning heeft voldaan. Dit gebeurt middels een

schriftelijk verslag en een financiële afrekening van het project. Wordt er een bijdrage verstrekt die minder is dan € 10.000, dan verlangt KL de volgende documenten bij het einddeclaratieformulier:

- 1 Kopieën van de facturen en betaalwijzen;
- 2 Verantwoording van de uren zoals die intern op het project zijn geschreven;
- 3 Gegevens over bijdragen van derden aan het project;

4 Een bestuursverklaring dat de bijdrage conform de doelstelling is besteed.

Is de bijdrage hoger dan € 10.000 dan dient daarnaast een accountantsverklaring (verklaring omtrent de kosten) te worden overlegt.

Indien de aanvrager naar het oordeel van KL aan alle voorwaarden heeft voldaan, wordt het voorschot definitief en betaalt KL de aanvrager de laatste 20%. KL zal dat de aanvrager bevestigen. Indien de aanvrager niet aan alle voorwaarden heeft voldaan kan het betaalde voorschot worden teruggevorderd en betaalt KL niet de laatste 20%.

De aanvrager dient de bijdrage ook geheel of gedeeltelijk terug te betalen indien:

- het project niet, of slechts gedeeltelijk, wordt uitgevoerd binnen de afgesproken termijn;
- het project niet in overeenstemming is uitgevoerd met de in de toekenningsbrief vastgelegde opzet van het project, of de later met toestemming van KL daarin aangebrachte wijzigingen;
- de aanvrager in strijd handelt met deze leidraad;
- indien bij controle door of namens KL blijkt dat door de aanvrager onjuiste gegevens

zijn verstrekt of relevante gegevens niet zijn vermeld.
KL kan ook bepalen dat de aanvrager slechts een gedeelte van het voorschot dient terug te betalen.

13. Geheimhouding

KL, in de persoon van werknemers en bestuur, is verplicht tot geheimhouding over de aard en de details van de aanvragen. Het staat KL vrij om zich, bij de besluitvorming, over de aanvraag te laten voorlichten door derden. KL zal deze derden uitdrukkelijk wijzen op de door hen in acht te nemen geheimhoudingsplicht. Na toekenning gelden de in deze leidraad opgenomen bepalingen met betrekking tot de openbaarheid van het project, met name artikel 5 e.

14. Aanpassing leidraad

Aan de hand van opgedane ervaringen kan deze leidraad van tijd tot tijd worden aangepast. Geldig is de meest recente versie die op www.digitalepioniers.nl gepubliceerd wordt. Wijzigingen zullen geen invloed hebben op al verleende of toegekende bijdragen.

Bijlage 3

Selectieprocedure

De selectieprocedure verloopt in twee fases. Ieder projectvoorstel wordt eerst door minimaal 2 medewerkers van Nederland Kennisland gescreend. Aan de hand van 16 indicatoren krijgt het project een totaalscore¹⁷. Voor specifieke (meestal technische) zaken worden externe experts ingeschakeld. KL bepaalt op basis van de aanvraag en de beoordeling een *adviesbijdrage*. Op basis van een eindconclusie en de totaalscore krijgen de voorstellen een rangnummer. Vervolgens worden de 19 tot 25 beste projecten geselecteerd die op een *shortlist* komen te staan. Deze selectie wordt vervolgens voorgelegd aan zeven tot tien, door KL uitgekozen, experts. De experts komen uit verschillende praktijkgebieden, zoals: kunst, wetenschap, ministerie OCW, creatieve sector, bedrijfsleven, ICT en maatschappij. Tijdens een zogenaamde expertmeeting worden de projectvoorstellen van de *shortlist* bediscussieerd en een voorlopige voorkeurslijst gemaakt. Het uiteindelijke aantal projecten hangt af van het totaal benodigde bedrag. Per ronde is €125.000 tot €130.000 beschikbaar. Daarnaast wordt gekeken naar de verdeling van de soorten projecten (content-, software- en software hergebruikproject) en het aantal projecten dat past in het thema van de ronde.

Interne Beoordelingsheet Digitale Pioniers

PROJECTNAAM		NR.
BEOORDELAAR		

Geef punten: zeer slecht (1) - slecht (2) - goed (4) - zeer goed (5)

Kleinschalige organisatie zonder winstoogmerk	
Capabele organisatie	
Project draait deels op vrijwillige bijdrage binnen en buiten de organisatie	
Stimuleert participatie, meningsvorming of informatie uitwisseling	
Innovatief of experimenteel project, dat bestaande aanbod aanvult	
Logische match doelgroep / goede samenwerkingspartners	
Bovenlokaal bereik / omvang doelgroep (bereik)	
Levensvatbaarheid project langere termijn	

¹⁷ Het beoordelingsschema is als bijlage 3 opgenomen.

Project sluit aan bij thema/categorie	
Duidelijke eindproducten	
Gebruikt open source of open content oplossingen	
Stimuleert (open) interactieve rol van doelgroep	
Goede planning, duidelijke eindtermijn (uiterlijk. 1 mrt 2007)	
Realistische begroting	
Is DP geëigende partij voor financiering?	
Gut-feeling	
Totale score	

Opmerkingen

Bijlage 4

Digitale Pioniers projectenbeschrijvingen & analyses

Holy: on-line zelfportret www.holy.nl	
Ronde: 1	Aanvraag: € 25.000
Thema: Samen leven	Toekenning: € 25.000
<p>Het project is ingediend door een mediakunstenaar, deze is bedenker en maker van Holy. De Holy Animator is laagdrempelige animatie- en archiveringssoftware die het mogelijk maakt om via internet een animatieclip te maken of te bekijken. Met de bijdrage van DP zijn er Holy-snoepmachines ontwikkeld, waarop mensen een digitale boodschap achter kunnen laten. De snoepmachines staan in verbinding met het internet en de Holy Animator. Het maakt communicatie via internet in de openbare ruimte mogelijk. Het project wil individualiteit en de persoonlijke communicatie op een creatieve manier stimuleren. Door Holy aan te bieden aan gemeenschappen kunnen leden ervan op inspirerende, creatieve manier kennismaken met de sociale en culturele diversiteit van de betreffende omgeving. Momenteel zijn er negen gemeenschappen: de Nederlandse ambassade in Berlijn, de digitale gemeenschap <i>Cybersoek</i> in Zeeburg, het <i>Haganum Gymnasium</i> en het <i>Segbroek College</i> in Den Haag, de centrale bibliotheek in Den Haag, de VPRO, de IVKO school in Amsterdam, Cinekid, en de ZO & Imagine IC stichting in Bijlmer, Amsterdam.</p>	
<u>Analyse</u>	
<p>Het project stimuleert communicatie van individu naar publiek. In plaats van (onpersoonlijke) reclame brengt de snoepmachine een menselijke boodschap. De software is gebruiksvriendelijk, hoewel het een flash-plugin vereist. Iedereen met internet heeft toegang tot de software en het archief. De communicatie is echter wel zeer eenzijdig, het publiek in de openbare ruimtes kunnen niet direct reageren met een eigen boodschap. Zij zullen hiervoor ook het internet op moeten. Desondanks vinden er wel reacties plaats: gebruikers maken filmpjes en statements die voortborduren op andermans werk. Belangrijke onderwerpen zijn cultuur, smaak en samenleven. Verder bestaat het overgrote deel uit filmpjes met enkel een entertainmentfunctie.</p>	

Politiek-Digitaal.nl: politieke en maatschappelijke thema's www.politiekdigitaal.nl	
Eerste ronde	Aanvraag: € 25.000,-
Thema: Samen leven	Toekenning: € 15.000,-
<p><i>"Politiek-Digitaal onderzoekt en beschrijft de ontwikkelingen in de nieuwe media en de betekenis voor openbaar bestuur en democratie."</i> (Politiekdigitaal) Politiek-Digitaal.nl wil het democratisch potentieel van de nieuwe media ontdekken en ontsluiten voor de (Europese) informatiesamenleving. Men wil met dit project het publiek domein verder ontwikkelen en het gebruik van Nederlandse website bevorderen. Met bijdrage van Digitale Pioniers zijn tools ontwikkeld die de site interactiever maken. Ook is er een formule ontwikkeld om de (deels vrijwillige) redactie van de site te stroomlijnen, zodat op de site altijd actuele content te vinden is. Alle onderzoeken, interactieve tools en artikelen zijn kosteloos en vrij toegankelijk. Zo is bijvoorbeeld een open source stemindicator beschikbaar onder een General Public Licentie (GNU). De website wordt goed bezocht, met name tijdens de verkiezingstijden. De website was tijdens de verkiezingen van 2002 en 2003 na Kieswijzer.nl de meest bezochte Nederlandse politieke website. Zo waren er in het van begin 2003 alleen al 20.000 unieke bezoekers per maand. De nieuwsbrief verspreidt informatie en dossiers onder meer dan 4000 lezers.</p>	
<u>Analyse</u>	
<p>De website en de organisatie hebben een journalistieke functie. De wijze waarop is zeer open en gedecentraliseerd en heeft een onafhankelijk karakter. Er is een bladformule publiekelijk beschikbaar waarin de conclusies en het voorstel voor de nieuwe journalistieke formule van Politiek-Digitaal goed zichtbaar zijn. Door Poldi uitgevoerde interviews en analyses worden regelmatig door de gevestigde (massa)media overgenomen.</p>	

Dit laat zien dat een organisatie die zich organiseert vanuit *civil society* invloed kan uitoefenen op de traditionele massamedia en serieus genomen kan worden door bestuurders. De informatievoorziening op de site is redelijk pluriform mede door de zeer uiteenlopende informatiebronnen: variërend van bezoeker, activist tot politicus. De mogelijkheid om te adverteren op de site lijkt hiermee echter in tegenstrijd te zijn. De vereniging stelt wel dat ze geen censuur toepast omwille van inkomsten.

Maroc.nl: Voice Community www.maroc.nl	
Ronde: 2	Aanvraag: € 18.325,-
Thema: Identiteit	Toekenning: € 18.325,-
<p>Maroc.nl is digitaal platform dat de informatie, communicatie en integratie van allochtonen in de Nederlandse samenleving wil bevorderen. De virtuele gemeenschap heeft duizenden bezoekers per dag die zich laten vermaken en informeren. Door de ondersteuning van DP zijn er <i>voice-functionaliteiten</i> ontwikkeld die de gemeenschap aantrekkelijk, veelzijdiger, hechter, groter en toegankelijker moeten maken. Er vindt veel samenwerking met andere organisaties plaats, waaronder een onderwijsinstelling. Maroc.nl biedt geïnteresseerde non-profitorganisaties de mogelijkheid om een eigen chatroom (in hun eigen site) in te richten.</p>	
<u>Analyse</u>	
<p>Maroc.nl is een levendige community waar vooral de gebruikers zorgen voor de levering van content. De initiatiefnemers wilden de gebruikers centraal plaatsen als het gaat om de ontwikkeling van de site. Techniek is daarbij één van de belangrijkste instrumenten voor het platform. Voorzitter Aissati: <i>"Internet was sowieso ons voornaamste communicatieplatform. Het gehele project is ontstaan op het internet."</i> Volgens Aissati is Maroc.nl <i>"[...] een graadmeter van wat er speelt zowel binnen de specifieke doelgroep als in discussies in de [Nederlandse] samenleving. Wekelijks worden we door journalisten en ambtenaren benaderd die de stand van zaken komen polsen."</i> Hoewel de gemeenschap op Maroc.nl in het begin explosief groeide, hadden de initiatiefnemers op meer vernieuwing en innovatie gehoopt. Voor de toekomst zal dan ook <i>"web 2.0 technologie als basis gaan dienen, de kernfunctionaliteiten zullen blijven bestaan, maar we willen de presentatie aantrekkelijker maken zodat we voor meer user generated content kunnen zorgen."</i> (Aissati)</p> <p>Doordat men via de <i>voicechat</i> kan praten, heeft de website een nieuwe dimensie van communicatie erbij gekregen. Participatie, kennisoverdracht en vernieuwing worden zo extra gestimuleerd. De chat-applicatie wordt nu gebruikt voor gebruikersdiscussies, gesprekken met imams, maar ook voor huiswerkbegeleiding in de eigen taal. Maroc.NL zelf heeft in de afgelopen jaar steeds meer bekendheid gekregen. Er komen zowel allochtonen als autochtonen met uiteenlopende achtergronden. Er vindt veel informatievoorziening en communicatie plaats, zowel schriftelijk als via de <i>voicechat</i>. De onderwerpen zijn zeer uiteenlopend van integratie en discriminatie tot techniek en mode. Er wordt steeds meer gebruik gemaakt van een systeem waarbij enkele <i>heavy users</i> een redactie- of beheerfunctie vervullen. Er is dus sprake van een redelijk decentrale organisatie die zorgt voor een divers aanbod van informatie en debat.</p> <p>De content en discussies die op Maroc.NL plaatsvinden mogen dan wel door de gemeenschap beheerd worden, rationeel-kritisch zijn ze meestal niet. Onderwerpen op het discussie gedeelte van de site "Het nieuws van de dag" beginnen met een nieuwsitem dat rechtstreeks van een nieuwsbron gekopieerd is. Soms schrijven gebruikers zelf een beschouwing of een samenvatting van een situatie. De reacties van andere gebruikers beginnen meestal redelijk rationeel-kritisch maar naar verloop worden ze subjectiever en <i>off-topic</i>. Een voorbeeld hiervan zijn de reacties van gebruikers op het bericht <i>"Jonge moslimleiders / Spuugzat om altijd maar voor extremist te worden aangezien."</i>:</p> <p>"</p> <p style="padding-left: 40px;"><i>Jonge moslimleiders / Spuugzat om altijd maar voor extremist te worden aangezien.</i></p> <p>15-07-2006 13:50 door Seif [...]</p> <p>Observer: quote:</p>	

Abdul-Rauf verwijst naar de Britse filosoof-staatsman Francis Bacon. „Die leerde Arabisch en kwam naar het Spaanse Cordoba om te leren van islamitische wetenschappers.”

deze man leefde van 22 januari 1561 – † 9 april 1626 terwijl de stad in 1236 door de christenen werd heroverd, hij heeft dus geen wetenschapper ontmoet hooguit werken gelezen van mensen die 200 300 jaar dood waren

quote:

„De grens is duidelijk”, zegt de Australische Mustapha Kara-Ali (29) na afloop. „Zodra je probeert, kan je hetzelfde overkomen als Van Gogh.” Kara-Ali zit in het officiële islamitische overlegorgaan voor de Australische premier. Maar keurt hij het dan goed dat iemand die ‘over de grens’ gaat, slachtoffer wordt van bedreigingen of geweld? „Ach goedkeuren, goedkeuren, het hoort bij het leven.”

kan iemand me uitleggen dat je een conferentie beledigt over het feit dat je de beeldvorming van extremisme wil bestrijden en vervolgens het bewijs leveren. erg slim

H.P.Pas:

quote:

Geplaatst door observer
deze man leefde van 22 januari 1561 – † 9 april 1626 terwijl de stad in 1236 door de christenen werd heroverd, hij heeft dus geen wetenschapper ontmoet hooguit werken gelezen van mensen die 200 300 jaar dood waren

Bedoeld is, neem ik aan, Roger Bacon (1219- 1291).

Sater:

Klagende moslimjongeren zouden zich kunnen aansluiten bij het Amsterdams Marokkaanse project: En nu iets positiefs.

quote:

Geplaatst door observer
kan iemand me uitleggen dat je een conferentie beledigt over het feit dat je de beeldvorming van extremisme wil bestrijden en vervolgens het bewijs leveren. erg slim

Goodnight:

Of slim van de journalist.

David

quote:

Geplaatst door Goodnight
Of slim van de journalist.

Het is een complot. 🤖

Observer:

quote:

Geplaatst door Goodnight
Of slim van de journalist.

bedoel je om die uitspraak aan hem toe te schrijven of om toen hij die uitspraak deed in de krant te zetten

quote:

Bedoeld is, neem ik aan, Roger Bacon (1219- 1291).

dat is nu het probleem met moslims ze kunnen de ene versie van bacon niet van de andere onderscheiden 🤖”
(Maroc.NL Jonge moslimleiders)

Ook op de andere fora zijn vooral veel persoonlijke problemen, meningen en ervaringen te lezen. De onderwerpen variëren van ‘dating’, ‘seks’, ‘te koop’ tot ‘Islam’ en ‘politiek’. Flame wars (digitale scheldpartijen) en discriminerende opmerkingen zijn daarbij niet uitzonderlijk. Het Meldpunt Discriminatie Internet kreeg in 2000 de meeste meldingen van discriminerende uitingen op internet van Maroc.NL¹⁸. Hoewel er weinig sprake is van rationeel-kritisch debat is er sprake van een serieuze gemeenschap die gebaseerd is op gemeenschappelijke belangen of afkomst (Van den Boomen hoofdstuk 3). Naast journalisten zijn er ook veel onderzoekers en studenten die de leden van Maroc.NL gebruik voor sociaalcultureel onderzoek.

Steljevraag: een vraag- & antwoordservice www.steljevraag.nl	
Ronde: 3	Aanvraag: € 18.505,-
Thema: Leren	Toekenning: € 18.530,-
Het doel van het project Steljevraag is om wetenschappelijke kennis toegankelijk te maken voor een breed publiek en de afstand tussen wetenschap en maatschappij te	

¹⁸ In 2000 werden er 236 meldingen van internetdiscriminatie gedaan. In 2002 liepen deze terug tot 17 meldingen (MDI jaarverslag 2002 & 2003)

verkleinen. Dit probeert men te bereiken met een laagdrempelige vraag- & antwoordservice via het internet. Voordat DP het project ondersteunde lag de nadruk voornamelijk op informatie over bètawetenschappen. Met de bijdrage van de DP zijn de onderwerpen, de vragen en antwoorden in een bredere context geplaatst. Daarbij is er een zelfstandige applicatie ontwikkeld, waarmee naast individuen ook complete organisaties hun kennis kunnen gaan delen. Door de ondersteuning van DP is de applicatie goed genoeg om te verkopen aan bedrijven. Met de opbrengsten wordt de database en tool op www.steljevraag.nl weer verder uitgebreid.

Analyse

De ontwikkelde applicatie stelt mensen in staat om snel kennis via internet te raadplegen, te ontsluiten en zo te delen. Doordat de vragen goed in eigen bewoording gesteld kunnen worden is wetenschappelijke kennis voor meer mensen toegankelijk. Zowel voor de gebruikers als de experts is het gebruik van de dienst gemakkelijker en toegankelijker geworden. Achter Steljevraag zit een netwerk van vrijwillige experts uit verschillende (wetenschappelijke) gebieden. Dit is zowel een sterkte als een zwakte van het project. Steljevraag weet welke experts er in haar netwerk zitten en de experts zijn daardoor betrokken bij het project. Doordat Steljevraag een eigen netwerk heeft en moet onderhouden is de capaciteit van steljevraag.nl echter beperkt. Er is geen echte mogelijkheid om in discussie te gaan met de experts of met andere gebruikers. De huidige database met vragen en antwoorden is nog vooral gericht op bètawetenschappen. Voor Kennisland was echter het verbreden van de kennisgebieden een reden om steljevraag.nl te ondersteunen. De technische werking van de applicatie zelf is wel weer zo verbeterd dat andere organisaties het ook kunnen gaan gebruiken. *“De applicatie is vooral geschikt voor organisaties die te maken hebben met grote vragenstromen van buitenaf”* (DP)

Petities.nl: via internet een serieuze petitie te starten www.petities.nl

Ronde: 4	Aanvraag: € 14.000,-
Thema: Duurzaamheid	Toekenning: € 13.800,-

Met dit project wil Stichting Petities Online het voor burgers eenvoudig maken een maatschappelijk probleem hoger op de politieke agenda te krijgen. De oprichters vinden dat er door burgers te weinig gebruik gemaakt wordt van dit politieke instrument en het internet. Met de ondersteuning van DP is er een stichting opgericht en een website gebouwd waar men een betrouwbare petitie kan starten. Er is veel aandacht besteed aan de uitstraling van de site, zodat mensen het gevoel krijgen dat ze met een serieuze aanbieder te maken hebben. Voor het starten van een petitie wordt een kleine vergoeding gevraagd die ervoor moet zorgen dat alleen serieuze petities gestart worden. De petitionerissen krijgen van de stichting handleidingen, ondersteuning bij marketing en feedback.

Analyse

De site heeft sinds de oprichting 1 juni 2005 een achttal petities met 13.149¹⁹ ondertekeningen opgeleverd. Dit is ver beneden de verwachtingen van zowel KL en de oprichters. De oprichters hadden een grotere stroom van bezoekers en petitionerissen verwacht. Projectleider Rustema verklaart het tegenvallende resultaat aan de hand van drie punten. Ten eerste is er *“[...]de grote onbekendheid met petities en het feit dat tekenen via internet ook goed kan. Burger denken eerder aan het langs de deuren gaan en handtekeningenacties.”* Ten tweede *“[...] kan Petities.nl meer bekendheid krijgen op grond van de eigen petities, free publicity. De petities zijn echter niet succesvol, omdat ze er in Den Haag niet op reageren. Iets van het internet kunnen ze gemakkelijk negeren. Ze [de overheid] reageren wel op televisie, zoals NOVA, omdat dat beter voor ze te controleren is. Terwijl het internet veel krachtiger is, omdat burgers daar voor een veel grotere achterban kunnen zorgen.”* Een andere manier om meer bekendheid te krijgen vraagt om investeringen in marketing en PR. Maar dan zou Petities.nl volgens Rustema te veel een merk worden. Hij is momenteel bezig om een business model te ontwerpen waarbij de content van Petities.nl kan dienen voor opinieonderzoek of als journalistieke bron om te zien wat er in de samenleving speelt.

Dit project illustreert hoe de huidige politiek nog niet werkt met nieuwe vormen

¹⁹ Deze cijfers zijn van 20 juli 2006

van burgerparticipatie. Rustema noemt het *“integreren van internet in het politieke stelsel als een ‘Derde Kamer’ waar de discussie tussen burgers plaatsvindt, een eenvoudige stap om de kloof tussen burgers en politiek te dichten.”* (NRC) Los van de resultaten stimuleert het project actieve participatie van burgers. Het is een laagdrempelige manier om als burger de agenda van de overheid te proberen beïnvloeden. De inhoud van de site en petitie kan journalisten, burgers en bestuurders laten zien wat er speelt onder de bevolking. Maar de projectleider gelooft niet zo zeer in een publiek domein op internet dat beschouwd wordt als een open publieke ruimte. *“Het publiek domein op internet kan eigenlijk niet bestaan omdat het altijd gaat om iemand zijn privé domein, dus iemand zijn server, harde schijf of datalijn. [...] Daarnaast kan je voor een fysieke publieke ruimte niet weglopen, uit privé ruimtes, waar het internet uit bestaat, kan dat wel. Dat gebeurde bijvoorbeeld in de DDS [de digitale stad] waar mensen naar een andere virtuele plek verhuisden.”* (Rustema) De opmerking over privé domeinen op internet onderschrijft het probleem van ‘beheer-op-achtergrond’ beschreven in § 1.3. Het bestaan van privé domeinen die publieke diensten faciliteren zorgt voor het gevaar van pseudo-publieke ruimtes (Van den Boomen hoofdstuk 8; Rheingold 283).

Geluids.net: online overzicht van geluidsoverlast www.geluidsnet.nl	
Ronde: 4	Aanvraag: €25.000,-
Thema: Duurzaamheid	Toekenning: €25.000,-
Geluids.net is opgezet vanwege onduidelijkheden rondom de discussie van het wel of niet veroorzaken van geluidsoverlast door Schiphol. Duidelijke en goede geluidsmetingen ontbraken en het uitvoeren ervan zou erg duur zijn. Het project heeft ervoor gezorgd dat mensen, die rond om de gebieden wonen, objectieve metingen relatief goedkoop kunnen verrichten. Met behulp van gecertificeerde microfoon en RuG freq-analyse software wordt vliegtuiggeluid van het omgevingsgeluid gefilterd. Met de bijdrage van DP zijn er 25 meetpunten ontwikkeld en geplaatst op daken van huizen van de bewoners. Deze werken allen vrijwillig mee. De meetgegevens worden direct doorgestuurd naar een server zodat ze via internet voor iedereen zichtbaar zijn. De meetgegevens worden tevens opgeslagen voor latere analyse.	
<u>Analyse</u>	
Het project voorziet burgers en overheid van informatie over een maatschappelijk probleem. Met de objectieve informatie hebben bewoners van de gebieden een sterkere positie gekregen in het debat met Schiphol en de overheid. Het debat heeft een rationele basis gekregen, terwijl de partijen meer op gelijke voet staan. Inmiddels zijn er negen nieuwe meetpunten bijgekomen en worden betaalde diensten ontwikkeld waardoor Geluids.net kan blijven bestaan. Het concept en de tool van Geluids.net worden momenteel verder ontwikkeld om andere milieuproblemen in kaart te brengen en te voorzien van een rationele basis.	

MILK: zuiveltransport in beeld met behulp van GPS-technologie www.milkproject.net	
Ronde: 5	Aanvraag: € 24.950,-
Thema: Europa	Toekenning: € 24.460,-
MILK is een project dat de mogelijkheden van GPS-technologie onderzoekt. Er zijn routes van Europese melktransporten in kaart gebracht, die het verhaal vertellen van het dagelijks leven van de betrokken melkvervoerders. Met behulp van Digitale Pioniers is er een website gerealiseerd waarop de registratie van het proces van het zuiveltransport zichtbaar wordt gemaakt. Van de uier van de koe tot aan de mond van de consument kan de bezoeker van de website het proces inzien.	
<u>Analyse</u>	
Het project is een vorm van locatieve kunst en beweegt zich op het grensvlak van beeldende kunst, antropologisch onderzoek, filmische documentaire en innovatieve cartografie (Polak). Er is sprake van eenzijdige communicatie, die in een artistieke vorm wordt overgebracht. De overdracht van kennis en informatie en de meningsvorming gebeurt met een artistieke omweg. Toch worden de relaties tussen mensen die ontstaan door handel heel concreet in beeld gebracht. <i>“Tegelijk wordt een speels commentaar levert op de grootschaligheid en ongewisheid van de uitgebreide Europese Unie.”</i> (Polak)	

Het project sluit tevens aan op het verlangen van de consument om te weten waar producten vandaan komen. De artistieke verpakking van de informatie maakt het aantrekkelijk, maar tegelijkertijd indirect.

Het project kan zorgen voor meningsvorming, maar echt democratisch kan het niet genoemd worden. Er zijn maar een beperkt aantal deelnemers in dit project en er is geen ruimte voor discussie. Discussie kan alleen buiten het project om plaats vinden. Hierdoor blijft de toeschouwer alleen een toeschouwer en niet een actieve deelnemer. Het kunstwerk heeft in het kader van het publiek domein vooral een inspiratie functie.

Kijkradio: voice traveller voor online interviews www.kijkradio.nl	
Ronde: 5	Aanvraag: € 24.250,-
Thema: Je Eigen Omroep	Toekenning: € 17.250,-
Kijkradio richt zich op kinderen tussen 8 en 12 jaar en scholieren in Nederland. Het is een internetapplicatie waarmee kinderen hun eigen KijkRadio-uitzending kunnen maken. Een uitzending bestaat uit verschillende programma's (nieuws, reclame, weerbericht, sterke verhalen). De kinderen bepalen zelf de vormgeving en wat de inhoud van de uitzending is. Voor de ontwikkeling van KijkRadio moesten er faciliteiten komen voor de inhoudelijke samenwerking tussen de kinderen. Met de bijdrage van Digitale Pioniers zijn de communicatieve functionaliteiten uitgebreid met de <i>Voice traveler tool</i> om het expressieve potentieel van KijkRadio te verbreden. Met deze tool kunnen kinderen elkaar <i>realtime</i> interviewen waar ook een filmpje van gemaakt wordt.	
<u>Analyse</u>	
Het project stimuleert kinderen om samen te werken en te communiceren over informatie, meningen en waarden. Spelenderwijs leren kinderen de werkwijze van journalistieke media, waar nieuws vandaan komt en hoe technologie daarbij een rol speelt. Het werken met media en technologie kan zorgen voor een kritisch mediabewustzijn wat een gedegen meningsvorming ondersteunt. Een ontwikkeld mediabewustzijn, is belangrijk in een wereld waarin media steeds meer deel uitmaken van ons bestaan (WRR).	

Simuze: muziek plaatsen, delen, veranderen en maken www.simuze.nl	
Ronde: 7	Aanvraag: € 15.249
Thema: De Kunst Van Wetenschap	Toekenning: € 15.250
Simuze is een <i>open content</i> muziekgemeenschap waarbij muzikanten en muzikliefhebbers elkaar ontmoeten en muziek uitwisselen, remixen of verder bewerken. De open content op de site wordt geregeld middels Creative Commons-licenties ²⁰ . Hierdoor kunnen sommige rechten van de auteur worden vrijgegeven, waardoor legale spreiding en bewerking mogelijk wordt. Nagenoeg alle muziek is gratis te downloaden. Met de bijdrage van Digitale Pioniers is de virtuele gemeenschap gebouwd met de mogelijkheid om je eigen band te promoten. Leden kunnen via een registratie- en profielsysteem een plek krijgen binnen deze gemeenschap. De organisatie zorgt er tevens voor dat er regelmatig optredens zijn van bands uit de Simuze-gemeenschap. Leden van de gemeenschap dragen ook voor een gedeelte zorg voor de redactie en ook het modereren van de muziekbestanden wordt door leden zelf gedaan.	
<u>Analyse</u>	
Deze muziekgemeenschap zorgt ervoor dat culturele werken zoals muziek voor iedereen te verkrijgen, toegankelijk en bewerkbaar zijn. Simuze stimuleert de bewustwording van auteursrecht, mediaconcentratie en Creative Commons. Dit zorgt indirect voor een debat over auteursrecht, de macht van mediaconglomeraten en het publiek domein. Het project komt voort uit een onderzoek van Marten Timan (projectleider) voor de masteropleiding European Media Master of Arts aan de Hogeschool voor de Kunsten Utrecht. De drijfveer voor het onderzoek en het project: <i>"It is sad to know that there are so much talented musicians that might never get a chance to reach a wide audience, while others with less talent are being hyped by the media. I decided to combine Open Content and music, as it</i>	

²⁰ Zie voor meer informatie over deze licenties <http://www.creativecommons.nl>. Voor uitgebreidere achtergrondinformatie over het gedachtegoed zie <http://www.free-culture.cc>.

seemed to open up a lot of possibilities.” (Music Industry 2) Het project begon klein met een eigen server in een stoppenkast. Al gauw zorgde XS4ALL voor een bandbreedte sponsoring. Het project is een praktijkvoorbeeld van internetburgers die tegen de mediaconcentratie én commercialisering ingaan. “The record industry is treating copyright as a natural right to restrict the public use of information, and uses it to make money rather than promote the process of creating new forms of music.” (Music Industry 27) Het gaat bij Simuze om democratische beschikbaarheid van content en actieve participatie in creatie. “Ons ideale toekomst beeld is dat van een Simuze die zowel in Nederland als in het buitenland een impact heeft op de beleving van muziek. Simuze moet DE plek worden en HET alternatief op de huidige beperkte massa media voor wat betreft de muziek beleving in de breedste zin des woords. Met dit in gedachten werken we nu aan een model waarbij Simuze zelfvoorzienend moet gaan worden en waarbij de wensen en mogelijkheden van muzikanten en muziekliefhebbers worden gefaciliteerd.” (Wijers Wobly) Liefhebbers van muziek worden in de gelegenheid gesteld worden om onafhankelijke muziek te vergelijken met commerciële muziek. De traditionele media zijn volgens Timan zo duur geworden dat alleen grote coöperaties het als een promotievorm kunnen gebruiken. Daarom moeten onafhankelijke muzikanten opzoek gaan naar andere vormen van promotie. “Het internet wordt voor Simuze gebruikt omdat het makkelijk toegang verschaft, een groot bereik heeft en veelzijdig is.” (Timan).

Momenteel kent de Simuze-gemeenschap 374 geregistreerde gebruiker, bijna 700 nummers van ongeveer 160 artiesten. Het aantal unieke bezoekers ligt gemiddeld op 50.000 per maand. Gezien de populariteit van het gebruik van Simuze kan het project als zeer succesvol beschouwd worden. Het project zorgt voor een onafhankelijke informatievoorziening en biedt muzikmakers en muziekliefhebbers een plek waar muziek legaal uitgewisseld wordt. Het is een praktijkvoorbeeld dat tegen de ‘Don’t Talk Back!’-eigenschap van de traditionele media en mediaconcentraties ingaat.

FYW webinteractor: kinderen ontwerpen hun ideale buurt www.faceyourworld.nl	
Ronde: 8	Aanvraag: € 20.000,-
Thema: Social Software	Toekenning: € 15.000,-
<p>Face Your World (FYW) stelt kinderen en jongeren in de gelegenheid om zelf hun stedelijke woonomgeving middels digitale software in 3D vorm te geven. De ontwikkelde applicatie wordt gebruikt om bijvoorbeeld een speelplein, huizenblok of wijk opnieuw in te richten. Hierbij kunnen kinderen zelf aangeven wat hun ideeën en voorkeuren hierover zijn. Het project zorgt ervoor dat kinderen met elkaar maar ook met bedenkers, ontwerpers en uitvoerders in discussie gaan. Voorheen moest een grote organisatie op touw gezet worden om het project uit te voeren op een fysieke locatie en met veel personeel. Dit kwam omdat de applicatie niet voor internet geschikt was. Met de bijdrage van Digitale Pioniers is de zogenaamde <i>webinteractor</i> ontwikkeld. Hierdoor kunnen kinderen materiaal via internet uploaden en met anderen (online) bespreken. De software om de beelden, die kinderen met de FYW-tool hebben gemaakt, op te slaan is beschikbaar gesteld door het Koninklijk Instituut voor de Tropen (KIT) in ruil voor onderdelen van de FYW-software. Door de samenwerking met KIT is de webinteractor al ingezet bij een uitwisselingsproject met Iraanse kinderen.</p>	
<u>Analyse</u>	
<p>FYW draagt bij aan een democratische besluitvorming rondom stedelijke inrichting. Er wordt niet van boven af bepaald hoe de omgeving van bewoners wordt ingericht, maar door de bewoners zelf. Hoewel het doel en de uitkomsten van het project redelijk concreet zijn, blijft het ook met de webinteractor een kunstproject. Mede door de bijdrage van DP kan het project grootschalig en zeer laagdrempelig worden ingezet. Door het gebruik van internet is het gebruik van de applicatie goedkoper geworden, flexibeler en niet gebonden aan een fysieke locatie. FYW lokt participatie uit in de vorm van discussie en ontwerpen. In de toekomst is de organisatie van FYW van plan de discussie-tool te verbeteren om meer op transnationale projecten te gaan richten.</p>	